

SOCIETATEA DE MÂINE

CUPRINSUL :

- Probleme sociale:** *Caracterele distinctive ale unei generații* **Ion Clopoșel**
Sociologia militans **Horia Trandafir**
Americanii și fericirea **Nicolae Mărgineanu**
- Probleme economice:** *Capitala de mâine* **Dr. Aurel Păcurariu**
- Actualități:** *Aspecte bucureștene: construcții de case, șantierul și soldații săi* **V. Cristian**
Trăim zile mari **Horia Trandafir**
- Discuții și recenzii:** *Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Axel Munte, Petre Pandrea* **Ion Tomuța**
Fundațiunea Rockefeller, Psychometrie, N. Mărgineanu **Cronicar**
- Ardealul vechiu:** *Schimb de scrisori între Vicențiu Babeș — Alexandru Mocioni—dr. Ioan Rațiu—«Luceafărul»* **Dr. Teodor Botș**
- Cronici culturale și artistice:** *Salonul de toamnă: Pictură-sculptură* **Nicolae Cristea**
- Viața intelectuală în Maramureș:** *Aspecte sociale diverse* **Mihai Marina**
- Pagini literare:** *Tata, Mama, Frate-meu, Colindă* **V. Copilu-Cheatră**
Literatura bulgară contemporană **Vasile Cristu**
Considerațiuni asupra literaturii rusești **Emilian Băcov**
- Fapte, idei, observații:** *Gib. I. Mihăescu. — Intrarea țăranului în istorie. — Intelectualii și transformarea societății. — «Blajul». — Arhiva familiei Mocioni. — Olimpia Bărsan. — Constantin Nottara. — Tehnică și libertate. — Virgil Onițiu. — Societatea Română de Filosofie. — Cine e xiarist? — Tragedia cercetătorilor naturii. — Sabin Drăgoi. — Pod peste prăpastie. — Regionalismul cultural* **Redacția**
- Coperta:** *Proletari din toate țările.* **Nicolae Cristea**

Director: ION CLOPOȘEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUGUREȘTI 2, aviator Muntenescu 48

TELEFON 3-91 92

APARE LUNAR

UN EXEMPLAR: 30 LEI

ANUL XII
București, Octombrie 1935

No 10

ABONAMENT ANUAL:

Autorități, birouri, băneli . 1500 L
Socetăți culturale, școli . . 1000 L
Liber-profesioniști 600 L
Funcț., studenți, muncitori . 500 L

In streinătate: dublu

Abonamentele se plătesc anticipat

Camera de Muncă București

Comunicat

Se aduce la cunoștința tuturor că au început lucrările de revizuire și completare a actualelor liste electorale.

Pentru edificarea celor cari au dreptul să ceară înscrierea în listele electorale reproducem mai jos textele de lege astăzi în vigoare: Legea Camerelor de Muncă din 11 Octombrie 1932 (cu modificarea din 30 Aprilie 1934).

Art. 1. — Camerele de Muncă sunt organe de reprezentare și ocrotire a intereselor lucrătorilor, funcționarilor particulari și ale meseriașilor.

1. Prin lucrători se înțeleg persoanele de orice sex, cum și absolvenții vreunei școli de arte și meserii, care prestează în mod obișnuit o muncă fizică pe seama unui patron, în vre-o întreprindere industrială sau comercială, publică sau particulară, în baza unui contract de muncă sau ucenicie, scris sau verbal, fie că lucrează în tot timpul anului, fie numai o parte din an.

Sunt asimilați cu lucrătorii:

a) Persoanele care deși n'au încheiat un contract de muncă, execută totuși lucrări din ordinul și pe seama altor persoane, chiar dacă ele procură și materia primă sau furniturile, cum sunt lucrătorii la domiciliu, sub-antreprenori și alte persoane, având o situație asemănătoare cu a salariaților;

b) Toți acei desemnați de art. 6, punctele 2, 3, 4, 6, 7 din legea pentru înființarea și organizarea jurisdicției muncii din 15 Februarie 1933;

c) Lucrătorii din mine, tuneluri, căi de comunicație pe apă și uscat.

d) Muncitorii din fabrică, fie că participă la conducerea mașinelor, fie că ajută lucrătorilor specialiști.

2. Prin funcționari particulari se înțeleg persoanele care prestează obișnuit o muncă intelectuală, pe baza unei diplome eliberate de o școală inferioară sau superioară, sau de o universitate și pe baza unui contract de muncă sau ucenicie, scris sau verbal, fie că acesta are loc în tot timpul anului, fie anume în anumite epoci ca salariat lunar sau anual, în orice instituție de ordin comercial sau industrial, publică sau particulară, din orice domeniu, precum și salariații organizațiilor profesionale de funcționari și particulari, meseriași și lucrători și în genere a ori cărei instituțiuni, care nu intră în prevederile statutului funcționarilor publici.

Sunt în special considerați ca funcționari particulari, cei prezentați la art. 7 punctul 1—8, din legea pentru înființarea și organizarea jurisdicției muncii din 15 Februarie 1933.

Au asemenea aceleași drepturi ca și funcționarii particulari: medicii, farmaciștii, medicii-veterinari, inginerii, advocații și arhitecții care prestează o muncă în vre-o instituție, din orice domeniu, producătoare de un venit, în virtutea căreia ei primesc o retribuție sub forma de salariu anual sau lunar, sau sub formă de cotă sau onorariu.

3. Sunt meseriași în sensul legii de față, absolvenții vreunei școli de arte și meserii de orice grad, precum și toți acei care exercită o meserie în baza unui brevet de capacitate, obținut în condițiile legilor care reglementează exercițiul meseriilor, dacă întrebunțază în ateliere sau întreprinderile lor cel mult 7 lucrători sau o forță motrică de maximum 10 H. P.

Legea pentru înființarea și organizarea jurisdicției muncii din 15 Februarie 1933.

Art. 6. al. II. — Sunt asimilați cu lucrătorii:

2. Șefii de echipă și supraveghetorii;

3. Portarii, paznicii, oamenii de serviciu;
4. Ucenicii și practicantii;
5. Membrii echipajelor de pe vasele comerciale, cu excepția personalului prevăzut de art. următor sub No. 8;
6. Persoanele care împreună cu alții exercită o profesie manuală pe cont comun.

Art. 7. al. II. — Sunt în special considerați ca funcționari particulari:

1. Personalul ocupat în lucrări de birou, dactilografele, desenatorii, contabilii, casierii și alți funcționari de birou;

2. Voiajorii comerciali, vânzătorii de magazine și încasatorii;

3. Șefii de atelier, șefii lucrători și contra-maeștrii, maeștrii sonderi și șefii-maeștrii sonderi;

Supraveghetorii-Șefi, încasatorii și controlorii dela căile ferate particulare, șefii de vagoane restaurante și de dormit, cei dela vapoare, tramvae, autobuze și orice alte mijloace de locomoție;

5. Corectorii din tipografie;

6. Personalul redacțional din serviciul ziarelor, revistelor și a altor publicații;

7. Lăutarii;

8. Ofițerii diu marina comercială și persoanele care prestează o muncă intelectuală pe vase de comerț.

Această enumerare este enunțativă.

Nu sunt funcționari particulari în spiritul acestei legi:

a) Acei care se găsesc la conducerea unei întreprinderi (administratori delegați giranți);

b) Reprezentanții legali ai persoanelor juridice și colectivităților de drept privat;

c) Persoanele care funcționează în calitate de organe ale puterii publice, prevăzute de statutul funcționarilor publici sau de legile speciale de organizare.

Se atrage în mod stăruitor atențiunea tuturor acelor care sunt îndreptățiți, potrivit dispozițiilor de mai sus, de a fi înscriși ca alegători în listele electorale ale Camerei de Muncă București, sau la filialele noastre din Giurgiu și T.-Măgurele, precum și la comisiile de examinare din Oltenița, Alexandria și Roșiorii de Vede, unde funcționează un serviciu anume organizat pentru operațiunile electorale, care stă la dispoziția celor interesați în fiecare zi dela 8--1,30 a. m., și dela 4--7 p. m.

Toți cei care domiciliază în comunele rurale din județele Ilfov, Teleorman și Vlașca, vor cere dela notarii primăriilor respective formulare, pe care le vor completa și depune la notari, care le vor înainta de urgență: cei din Ilfov, Camerei de Muncă București, (Str. Povernei 6), cei din Teleorman la filiala noastră din T. Măgurele, iar cei din Vlașca la filiala Giurgiu.

Cerile de înscriere, individuale sau colective se primesc până la 31 Octombrie 1935 inclusiv.

Repetăm indemnul nostru către toți lucrătorii, funcționarii particulari și meseriași din circumscripția Camerei de Muncă București de a-și exercita drepturile de alegători, dovedind prin aceasta gradul desvoltat de conștiință profesională pe care il au, necontestat, contribuind priu această manifestare la ridicarea prestigiului și întărirea autorității acestei instituții profesionale.

Președintele Camerei de Muncă

(ss) *Ilie P. Calciu*

Secretar genetal

(ss) *M. St. Ionescu*

Fondată 1823

Distincțiunea cea mai înaltă: Diplomă de onoare: BARCELONA 1929

CAPITAL SOCIAL LEI 192.000.000

Fabricile de postav și țesături de modă din Brașov

Wilhelm Scherg & Cie s. a.

recomandă cu prețuri moderate produsele lor apreciate de:

stofe de modă pentru domni și doamne

în privința execuției lor excelente, de primă clasă, nu rămân în nici un fel în urma celor mai bune produse streine

Depozite proprii de desfacere:

BRAȘOV: Piața Libertății — CLUJ: Piața Unirii — GALAȚI: Str. Domnească, 1 -- TIMIȘOARA: Str. Alba Iulia

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIALĂ CULTURALĂ

Caracterele distinctive ale unei generații

Cari sunt trăsăturile caracteristice ale generației de azi? Putem afirma cu certitudine, că există o generație a zilelor noastre cu nota sa proprie sufletească, ori stăm sub influența aceleiaș generații care a lichidat războiul, nereușind să se ridice încă una nouă care să însemne hotar de epocă, diferențiată de starea lucrurilor de azi și de ieri? Când vorbim despre o generație ne gândim biologic și rutinar la cuprinsul celor trei decenii, ori ne sprijinim pe alte criterii delimitative? Se poate reduce problema generațiilor la conflictele ce izbucnesc adesea în mod vehement între bătrâni și tineri, ori este vorba de ceva mai complex? În orice caz subînțelegem aci problema tineretului care se formează...

Întăiu de toate este prea simplist și injust să mărginim chestiunea la granițele de regularitate cronologică ale celor 30 ani (faza de bărbăție a vrâstelor). Când vorbim despre o generație ne gândim la o epocă bine conturată, la un curent puternic spiritual, la o concepție predominantă, la o formă nouă de cultură. Ori o epocă însemnează un număr nehotărît de ani: poate o sută, poate cincizeci, poate zece. Se consolidează un tip de societate mai mult ori mai puțin rezistent. Agenții latenți ai contradicțiunii, ai criticii, ai nevoilor nereprezentate, ai primenirii atacă tiparele în cari a încremenit societatea și le silesc la schimbări. Astfel se alternează perioadele organice (stabile) cu perioadele critice (revoluționare), iar prin seria nesfârșită a succesiunilor de tip divers se realizează progresul uman. Succesiunile nu sunt altceva decât generațiile diferite cari intră în arenă pentru biruința unor idei pe cari le cred mai corespunzătoare vremurilor noi.

Existența unei generații presupune o ideologie specifică, o efortare colectivă, o creație proprie, o pulsație puternică de opinie publică în aceeaș direcție. Orice generație deține caractere hotărîte, precise, ușor de definit.

Ca regulă generală putem stabili, că predominanța unei generații durează cu atât mai mult cu cât valoarea ideilor de cari și-a legat destinul este mai universalistă și învinge mai mult rezistența timpului.

Când s'a zămislit deci un curent de către un rând de oameni limpede orientați, posedăm semnul material al hotărnicirii unei generații. Curentul este expresia adâncă a sufletului popular, este împărțit de către masele cari-și recunosc în el propria lor fizionomie.

Sub influența ideilor din Apus a luat ființă generația pașoptiștilor vizionari, combătuți la scurtă vreme de către generația junimiștilor realiști și criticiști. O generație aparte este cea crescută în ideile avansate ale revistei «Viața Românească» dela Iași. Mișcarea sămănătoristă și-a format o pleiadă de scriitori și gânditori cu un tipar spiritual distinctiv. Marele Gherea a influențat o epocă, înrăurind o generație întreagă afiliată gândirii socialiste.

Noțiunea de generație nu suportă deci categorii și comprimări de ordin strict biologic, ci ea capătă înțelesuri superioare intelectuale, potrivit grupărilor de năzuinți și dezvoltărilor culturale. Sunt delimitări deopotrivă în sens orizontal, ca și perpendicular.

În Ardeal am avut generația revoluționară Papiu Ilarian-Bărnuțiu-Iancu în 1848, generația unor Mocioni-Șaguna-Șterca Șuluțiu până la 1870, generația memorandistă 1881—1894, generația activistă dela 1903—1905. Iar ziaristica românească a cunoscut cele mai înalte culmi de glorie între anii 1908—1912; niciodată n'au activat condee mai dotate, mai culte, mai cuprinzătoare a idealurilor de libertate națională și de democrație în Transilvania: cea mai de seamă generație gazetărească.

* * *

Trecerile dela o generație la alta sunt marcate prin formulări de noi idealuri, mai corespunzătoare nevoilor timpului, printr'o acțiune concentrată și plină de elan și printr'un «cârd» de talente și energii luptătoare scoase la suprafață de curentul popular deslănțuit. E mișcare colectivistă, e ideal lămurit, e curaj de înfăptuire.

Sceptrupul culturii nu se cedează cu forme în regulă și prin consens tacit, ci aproape totdeauna el e pretins și smuls prin sguiduri profunde. Fiecare generație își face apariția prin manifestări ce electrizează mulțimile.

Nu toate generațiile însă sunt la fel de eroice. Există goluri, stagnări, chiar regresări. Spațiul acela este umplut tot de generații? Firește că da, deoarece sunt epoci de stări colective decadente, când generațiile sunt condamnate prin forța majoră a lucrurilor la o stare de prostație, de lașitate, de imobilizare. Nu mai puțin acele tranziții prezintă caracterele de omogenitate cari ne ajută să definim o generație. Sunt, în consecință, generații active, eroice, dar sunt și generații sterile, osândite la incapacitatea de afirmare în sensul progresului. Aceste generații de obicei împlinesc rolul zonei-tampon între două generații active.

Nu numai din necesitate logică ne place să umplem spațiile istoriei cu generații, ci realmente sunt generații creatoare și generații mai puțin generatoare de forme nouă de cultură. Insușirea caracteristică a unei generații este doar identitatea aspirațiilor.

* * *

În arena intereselor zilnice, în înclăștrarea patimase a luptelor pentru cucerirea puterii în stat, în zorul rivalităților pentru a dobândi o poziție râvnită la o întreprindere lucrativă, nu reușește în mod rațional cel mai înzestrat, cel mai pregătit, cel mai capabil de randament superior, ci mai adesea cel cu legături mai întinse, mai sprijinit de potențaii zilei, mai ancorat în ambianța morală a timpului. De aici decurg enormele dezavantajii pentru prosperitatea societății. Așa se explică mulțimea scăderilor morale. Inchipuiți-vă confiscarea pe o durată mai lungă a posturilor din administrațiunile publice — pentru că în cele particulare criteriul selecționării potrivit competenței se impune în mod eficace — de către spirite învechite și opace. Zadarnic bat la porțile zăvorâte atâția tineri cu studii solide! Pe o perioadă exasperantă nu se mai fac numiri în învățământul universitar. Lipsa oricărei perspective apropiate de primenire a cadrelor, înăbușe avânturi, naște lașitate, împinge la disperare.

Discuțiunea a fost purtată în mod foarte divers asupra acestei chestiuni de veșnică actualitate. De cele mai multe ori campania s'a dus în mod simplist, brutal și injust între bătrâni și tineri.

Este o crudă nedreptate să fie amputată problema, circumscrisă sumar la raporturile dintre bătrâni și tineri. Din motivul că atari restrângeri sunt deadreptul imorale. Nu contează decât valorile, iar ele nu sunt monopol al vrâstelor. Admirăm adesea octogenari cu inteligența cea mai sprintenă, cu înțelegerea cea mai vastă și experimentată a fenomenelor lumii, cu o capacitate uimitoare de invențiuni noi, de contribuțiuni folositoare la progresul umau. Dar nu mai puțin suntem datori să dăm și atâtor tineri eminenti recunoașterile cuvenite: formați de timpuriu sub raportul moralității, caracterului, purității și cu garanții nedesmințite de desfășurare a bogatelor potențialiuri intelectuale. Și iarăș ne isbesc la fiecare pas exemplarele antipodului: bătrâni copilăroși, imprudenți, fără șira spinării, derutați moralicește, înapoiați ca știință, precum și tineri neinzestrați și sprijiniți în cărja influențelor lăaturalnice.

* * *

Deci nu putem circumscrie discuțiunea în jurul vrâstelor. Câteva reflecții ale marei Agatha Bărsescu sunt profund convingătoare: «nu există de cât un teatru bun sau rău, un teatru adevărat ori falș»; «arta teatrală chiar cea mai modernă și modernistă, nu constă numai în decoruri și în jocul luminelor... «tinerele talente, mult promițătoare, au mare necesitate de o conducere rațională și cu adevărat artistică, într'un cuvânt de o mână conducătoare»... «evident *geniile* nu cresc pe copaci și că uneori elemente, cari par la început lipsite de orice talent, se desvoltă apoi în chip admirabil, devenind chiar artiști celebri»... (*Memorii*, pp. 237, 242—3). Tineretul trebuie să profite de condițiunile strălucite oferite de autoritatea unei mâni experimentate. Sunt pierderi neimaginabile, dacă marii creatori de valori sunt înlăturați din locul de îndrumare.

Dintre publicisții de reputațiune de deunăzi a rostit un cuvânt greu de osândă la adresa tinerimii fostul director al excelenței reviste *Flacăra* d. Constantin Banu într'un număr al *Libertății*.

Iar criticul literar craiovean d. D. Tomescu, unul dintre cele mai bune condee, a îmbrățișat aproape sistematic cauza tineretului, stăruind asupra defectelor. Într'un articol intitulat: «O nouă superstiție politică: «tineretul» d. Tomescu se ridică împotriva confuziunilor și contestă altă valoare democrației decât aceea pe care «i-o dau munca și virtuțile noastre»; în general «tineretul războiului nu și-a găsit formula vieții lui spirituale» (*Atitudini*, pp. 187, 192).

Deci un artist, un om politic și un critic literar avertizează asupra insuficiențelor de pregătire și de orientare ale tinerimii în împlinirea misiunii de mâine.

Sentimentele față de tinerime oscilează între măgulirile necontrolate și necondiționate, atribuindu-i-se calități, merite și laude ditirambice, și între contestările și detractările nu mai puțin categorice.

Între cele două poluri gama simțămintelor și considerațiunilor față de tineret este infinită.

Nu ne este însă indiferent modul cum se formează tinerimea. Ar fi o insensibilitate față de viitorul culturii umane.

Întâia datorie este să cunoaștem condițiunile de existență și muncă ale tineretului, care să fie pus în posibilitatea de a-și lua orientarea cea mai sigură, de a-și concretiza idealul de reformă cel mai corespunzător revendicărilor populare și de a-și împlini aspirația la titlul de generație activă.

În această privință totul este de refăcut în mod radical: poate că niciodată un tineret n'a cunoscut împrejurări mai vitrege decât astăzi, atât prin suferința privațiunilor până să termine cursurile, cât și după aceea prin șomajul descurajant. Sistemul social este insensibil față de gravitatea acestei situații și incapabil să dea o soluție mulțumitoare. Așa se explică marile scăderi morale ale tineretului nostru, care abdică dela cultul curat al ideilor și documentărilor cari trebuie să-i formeze direcția fecundă a activității de mâine. Se simt stigmatetele vidurilor intelectuale. Mai ales o vreme tulburată ca a noastră de infinitatea frământărilor sociale, pretinde largi posibilități de desvoltare și ocrotire a tineretului, pentru că în mijlocul furtunilor viitorului apropiat societatea să fie condusă de o intelectualitate pregătită și capabilă să răspundă tuturor necesităților, ca o adevărată generație în sensul definițiunii cristalizate în studiul de față.

ION CLOPOTEL

Americanii și fericirea

Comoditate sau fericire, ori nici una din ele?

Sunt Americanii, cu bogăția și automobilele lor, mai fericiți decât Europeanii? Ca întotdeauna când e vorba de fericire, un răspuns hotărât e afară din cale de greu. Oarecare ipoteze pot fi totuși formulate.

Banii, desigur, sunt mai mulți în America. Aceasta nu numai în cazul oamenilor bogați, ci și în acela al lucrătorilor și funcționarilor. Un lucrător american ia în medie 5 dolari pe zi. Lucrătorii calificați iau 10, iar uneori ajung chiar la 16 și 17. Adevărate salarii de directori cum spunea Sigfried, excelentul interpret al Americii în Franța. Leafa lunară a unei dactilografe, merge dela 120 la 250 dolari. Când ea e și bună stenografă și mai cunoaște și două limbi străine, ajunge să aibă și 300 și mai mult. Cam la fel vânzătoarele în marile magazine. Un profesor universitar ia dela 5.000 la 10.000 dolari anual, iar când este excepțional de dotat, ia și 15.000. (Și mai mult decât profesorii speciali, iau totuși antrenorii de fotbal, a căror leafă fixă ajunge la 17 mii de dolari anual. Uneori chiar și mai mult!)

E drept că nivelul acestor salarii e caracteristic mai mult în marile metropole și în general în New England. Nivelul e mai scăzut în sud, precum și în partea de apus, dela Chicago în spre California.

Desigur viața în America e mult mai scumpă decât în România și chiar mai scumpă decât în cele mai scumpe țări din Europa. Această scumpete nu se referă totuși și la articolele produse în masă. Automobilul, radio, baie, frigiderul electric, hainele croite gata, sunt mai ieftine. Astfel americanii cu salariile lor, au ajuns să aibe nu mai puțin decât 28 milioane de automobile, adică tot a cincea persoană unul. Apartament fără apă caldă, încălzire centrală, radio și de obicei și frigider electric nu se mai pomeneste. Sunt în plin uz și mașinile electrice de curățit, pregătit etc. Locuința unui lucrător constă de obicei, din trei camere, încălzire centrală, baie, apă caldă, automobil, radio. Un profesor universitar locuiește un apartament de aproximativ 10 camere, două sau trei băi, un automobil sau două. Foarte mulți studenți au cameră de dormit și cameră de lucru, precum și nelipsitul automobil. Unii dintre ei țin apartamente de trei și patru camere.

Contribuiesc toate aceste bunuri, spre care râvnim și noi, la fericirea Americanilor? Probabil că da. Spunem aceasta numai cu jumătate de gură, deoarece nu trebuie uitat un lucru. Omul, fie el chiar american, e ființă ciudată și paradoxală. El socotește că un lucru l-ar face fericit atât timp cât nu-l are. Odată ce-l are, își mai schimbă părerile. Mai târziu, chiar

se miră la ce adică ar fi așa de fericit. Revine la vechile păreri doar când din nou nu-l mai are. Un american, îmi povestea că o bucată de vreme, după ce s'a întors din Europa, lua baie și dimineața și seara și aproape că-i venea să ia și la amiază. În Europa a fost uneori silit să ia numai una la săptămână. Tot timpul visa baia de acasă.

Dar dacă Americanii sunt — în orice caz ar avea motivul să fie — mai fericiți decât noi în ceea ce privește confortul și comoditățile materiale, ei desigur, sunt mai prejos nouă în ce privește dependența de serviciile altora. Aș zice în ceea ce privește boieria. Leafa unei servitoare e dela 80 dolari lunar în sus. Când e mai dezghețată și se pricepe și la bucătărie, ea ia și peste 100. Pe deasupra mai e și adeseori, și simplă... funcționară. Vine dimineața tot la ore fixe și pleacă seara la ore fixe. Orele de repaus deasemenea îi sunt fixate și de multe ori are pretenție de cameră separată chiar numai pentru aceste ore de repaus din decursul zilei. Serviciile pe care le îndeplinește sunt bine stabilite și rar se pretează la curățitul pantofilor ori spălutul rufelor. Pentru spălutul vaselor are pretenția la mașină de spălat! Un englez, în vizită pentru întâia dată în America și găzduit în casa unui prieten, și-a pus, după bunul obicei englez, ghetele pentru curățit înaintea ușei. Dimineața, când sa le ia, spre marea sa mirare, găsește pe stăpânul casei curățindu-le. Omul avea servitoare, căci avea un venit de peste 10000 dolari anual. Avea două automobile și așa mai departe. Știa însă bine că fata «the maid» — numele de servitoare nici nu prea există — nu se pretează la așa servicii umilitoare, cum e curățitul pantofilor.

Date fiind aceste pretenții, atât materiale, cât și sociale și morale, desigur sunt foarte puține familii americane, care au servitoare. Sunt multe familii cu două automobile, dar fără servitoare. Soția face singură bucătăria, bărbatului și copiilor le revin spălutul vaselor, iar de servit se servesc cu toții sau pe rând. Spălutul săptămânal al bucătăriei revine de obicei bărbatului, ca fiind cel mai tare. Aceasta drept distracție de Sâmbătă seara! Odată trecut pe la statuia Libertății — spune cineva — s'a dus cu boieria.

E drept — trebuie menționat și aceasta — că bucătăria americană e mult mai ușoară față de cea europeană. Nu se pomeneste bucătărie fără gaz, iar foarte multe sunt electrice. Frigiderul electric permite conservarea hranei pentru mai multe zile.

Cumpărăturile se fac, astfel, pe mai multe zile dacă nu chiar pentru o săptămână. Industria conservelor e foarte dezvoltată și perfecționată. Poți cumpăra toate pe de-a gata. O cină, chiar pentru oaspeți, poate fi pregătită într'un sfert de oră.

Dar dacă e adevărat că lefurile în America sunt mult mai ridicate decât cele din Europa, nu mai puțin adevărat e că Americanii sunt și mult mai cheltuitori. Incomparabil mai mult decât noi și chiar mai mult decât trebuie. O bună parte din Americani nu sunt mulțumiți numai cu faptul de a avea automobil, ci îl schimbă în fiecare an, pentru a avea totdeauna cel mai nou model. La fel cu radio și la fel cu mobilele în casă. O femeie nu se mulțumește cu cinci rochii, ci vrea cel puțin 20 și 30. De cârpit sau reparat nu se pomenește. Deseori nici măcar uzatul până la cârpit, căci multe femei îmbracă o rochie de două sau trei ori pentru a o da apoi pentru operă de caritate. Cum chiar făcând bucatărie femeia are încă destul timp liber, acest timp îl folosește fie la cinematograful, fie în plimbare cu mașina sau — în cazul cel mai rău — telefonând prietenilor. Fiecare telefon costă 8 și 10 lei și multe femei, telefonează de 5 ori la zi. Se cheltuiește în America cât nu se cheltuiește în altă parte a lumii! Un ambasador al Chinei a spus că numai cu resturile dela mesele americane s'ar putea nutri toată China, cu toate cele 500 de milioane ale ei! Cel ce nu cheltuiește dealtfel, nici nu e «o sută procente american». O spune aceasta nu numai negustorul, care are tot interesul să vândă, dar o spun ziarele și o spune însuși Președintele Statelor Unite. Nu mai vorbesc de Ford, și alte figuri populare «o sută procente americane» ajunse de jos la bogății imense. Nimeni din cei care au economisit — spun ei — n'au ajuns departe. Ei s'au îmbogățit fiindcă n'au ezitat să cheltuiască. Un singur om, după cunoștințele mele și anume Rockefeller, a spus că «norocul vine la omul cu bani gata», adică la omul care a agonisit economii.

Dat fiind marele lor talent de cheltuială, nu e nici o mirare că în cele din urmă Americanii cheltuesc cam tot atâta cât câștigă. Doar dacă plătesc o asigurare pentru bătrânețe. Căci tragedia americanilor începe cu bătrânețea! La 40 de ani americanul începe a fi plătit mai puțin, iar la 50 de ani, de cele mai multe ori e obligat să părăsească slujba. Dintre cele câteva sute de mii de lucrători și funcționari dela Uzinele Ford, numai 7 la sută sunt trecuți de 50 de ani și numai 1 la sută de 60. Restul sunt sub 50 și mai ales sub 40 de ani

Ori la ieșirea din lucru puțini ies și cu destulă agoniseală pentru a-și asigura bătrânețe albe. Pensie de obicei nu e. Rămâne doar asigurarea, care rar e suficientă. Copiii își bat capul cum să-și petreacă ei înșiși și să aibe partea lor de «good time» așa cum au avut-o și părinții lor, când au fost tineri. Opera de caritate publică în cazuri destul de dese, trebuie, deci, să intervină. Ceeace venind dela New-York, m'a frapat mai mult la Londra, a fost numărul bătrânilor văzuți pe stradă. Într'o zi, am văzut mai mulți decât în America într'o lună! Cine a spus, deaceea, că «prosperitatea Americii e o prosperitate de profit» a avut dreptate. Americanului îi trec mulți mai mulți bani prin mână, decât Europeanului; îi rămân însă mult mai puțini. Cum vin așa se duc. Tocmai contrarul francezilor, acești fanatici ai economiilor.

Dacă s'ar cheltui cel puțin cu socoteală. Dar nu se cheltuiește. Radio e deschis de dimineața până seara și adeseori bagi mai ușor în seamă tăcerea decât funcționarea sa. Telefonul ar putea fi redus la strictul necesar, iar mașina ar putea fi schimbată și numai din 10 în 10 ani. Rochiile ar ajunge și 10 și o crimă nu trebuie să fie nici cârplitul. În schimb să se lucreze mai puțin, căci în America se lucrează din greu și până la epuizare. Viața, în definitiv, nu e numai goană după bani, ea e și o anumită artă de a cheltui bani. Ori Americanii știu de minune să facă rost de traiu; se pricep, însă mai puțin să trăiască. O recunosc ei înșiși: «We know to make a living; we know less to live»

Sunt Americanii mai fericiți decât noi? Depinde. Aș zice, depinde de temperamentul fiecăruia. Dacă ținem cu ori ce preț la confort și mașină, fie chiar de a spăla singuri vasele și pe jos, atunci câștigul de cauză îl au Americanii. Dacă, dimpotrivă, o atare perspectivă de viață nu ne atrage și — în cele din urmă — preferăm să avem casa curățită cu mătura, dar de către servitoare, decât cu mașina electrică, dar de noi, atunci, probabil, vom da preferință tot Europeanilor. Unde spre norocul nostru suntem!

Fapt este — trebuie adăugat și aceasta — că odată Americanii, au fost toți Europeanii. Mulți au mai venit și vin și acum în Europa. De reîntors însă toți se reîntorc în America. Insemnează aceasta că tot ei sunt mai fericiți? Ori însemnează că în cele din urmă între bani și fericire, omul nu stă pe gânduri să dea preferință banilor!

NICOLAE MĂRGINEANU
Docent la Universitatea din Cluj

D. Gusti: Sociologia militans¹⁾

De sigur n'a sosit momentul să se stabilească în chip definitiv aportul profesorului D. Gusti la dezvoltarea și prestigiul sociologiei românești, fiind vorba de o activitate în plină desfășurare. Totuși opera D-sale de până acum ne îndreptățește afirmația că profesorul D. Gusti este întemeietorul învățământului sociologic dela noi și cel dintâi sociolog român cu o reputație dincolo de hotarele țării. Să ne gândim ce a însemnat sociologia românească înainte de 1910, data numirii d-lui D. Gusti la Universitate și ce dezvoltare a luat ea de atunci încoace. Dacă astăzi sociologia se predă în toate Universitățile românești, dacă e introdusă până și în licee și e pe cale să fie introdusă și în școlile normale, dacă e reprezentată la Academie și se bucură de cea mai deplină autoritate, se datorește în cea mai mare parte profesorului Gusti. D-sa a ținut la noi cel dintâi curs sistematic de sociologie la Universitate, formând astfel pe toți sociologii români mai tineri. D-sa a creat cea dintâi instituție de cercetări sociologie: Arhiva pentru Știință și Reforma socială și a pornit campania cunoscută pentru cunoașterea țării prin metoda monografică. În afară de acestea, a trecut prin fruntea atâtor instituții publice, lăsând peste tot urme adânci și impunând o nouă orientare. Ultima D-sale carte, *Sociologia militans*, oglindește foarte bine toată această activitate teoretică și practică. Lucrarea cuprinde cinci părți, subîmpărțite în 20 de capitole și multe anexe instructive și interesante. Vom spune despre fiecare câteva cuvinte.

Partea I intitulată *Principii și Metodă* cuprinde sistemul de sociologie, etică și politică al profesorului Gusti, expus succinct, dar în toate încheieturile lui mai de seamă, și metoda D-sale de lucru, monografia sociologică: 1. Realitate, știință și reformă socială, 2. Sociologia monografică, știință a realității sociale.

Obiectul științelor sociale este realitatea socială. Dacă ne mulțumim să constatăm realitatea socială așa cum se găsește, facem sociologie; dacă o valorificăm și o apreciem în raport cu un ideal, facem etică; iar dacă studiem mijloacele prin cari poate fi realizat idealul social, facem politică științifică. În ce privește sociologia, profesorul Gusti afirmă: a) *Esența societății este voința socială.* b) *Voința*

desfășoară o seamă de activități sau manifestări sociale cari pot fi reduse la patru mari categorii: manifestări economice, spirituale, etico-juridice și politice. c) *Voința nu activează însă cu totul independent, ea este condiționată de o seamă de factori naturali și sociali, reductibili tot la patru categorii: cadrul cosmologic, biologic, istoric și psihologic.* În materie de etică, D-sa stabilește că idealul social este personalitatea umană socotită ca o realizare maximă a trăsăturilor esențiale ale omului: iubirea de sine, simpatia și religiozitatea, împreună cu o voință stăpânitoare a mijloacelor de acțiune și conștientă de scopurile pe cari le urmărește. În politică D-sa demonstrează nevoia unei reforme integrale în conformitate cu realitatea socială și definește dreptatea socială ca o armonie a scopurilor individuale și umanitare cu cele naționale, în sensul ca nici unele să nu vatem pe celelalte. Ca metodă de cercetare, cu aplicări mai ales la țara noastră, Profesorul Gusti preconizează metoda monografică, adică studiul amănunțit și integral al unei unități sociale restrânse, cum este de pildă satul.

Dintre anexe de amintit *Introducerea*

la cursul de Istoria filosofiei grecești, etică și sociologie prima lecție a profesorului Gusti, din 8 April 1910, din care se desprind limpede ideile fundamentale cari vor constitui cu vremea un adevărat sistem de gândire socială.

Partea II, intitulată *Elementele sociologiei politice*, cuprinde o seamă de studii privitoare la problemele cele mai de seamă ale timpului nostru în ce privește politica: 1. Individ, societate și stat în Constituție, 2. Partidul politic, 3. Problema națiunii, 4. Societatea națiunilor, 5. Problema federației statelor europene, 6. Sociologia războiului. Ele formează ceva mai mult decât o introducere în sociologia politică: un adevărat tratat de politică științifică. Găsim aici o seamă de precizări și definiții cari merită să fie cunoscute cât mai mult. Iată de pildă definiția partidului politic: «Partidul politic este o asociație liberă de cetățeni, uniți în mod permanent prin interese și idei comune, de caracter general, asociație ce urmărește în plină lumină publică, a ajunge la puterea de a guverna pentru realizarea unui ideal etic social». Sau definiția națiunii: «Națiunea este o creație sintetică voluntară, o unitate socială, care reprezintă un sistem voluntar cu o motivare cosmică, biologică și psiho-istorică, cu voință so-

cială drept cauza movens a procesului de naționalizare și cu manifestările creatoare, pe tărâmul sufletesc, economic, juridic și politic, ale vieții naționale care formează cultura națională». Dintre anexe, deosebit de prețioase sunt indicațiile bibliografice.

Partea III, instituții de politică a culturii, cuprinde studii despre Universitate, Academii, Institutul Social Român, Politica culturii și statul cultural, Menirea Radiofoniei românești și Universitatea Radio, Spiritul cooperatist și cooperația. În discuția tuturor problemelor acestea, profesorul Gusti aduce o remarcabilă bogăție de idei, o atitudine științifică și originală de care credem că ar trebui să se țină seama într-o măsură mai mare în orientarea vieții noastre publice. Remarcăm în chip deosebit studiul despre Ființa și menirea Academiei, în care se găsesc multe principii călăuzitoare de care ar fi bine să țină seama și Academia Română, apoi studiul despre problema culturii, pe care din fericire are prilejul autorul însuși să-l aplice practic în activitatea pe care o depune în fruntea Fundației Regale Principele Carol pentru cultura poporului.

Partea IV, *Sisteme politice*, cuprinde un studiu amplu și documentat despre comunism, socialism, anarhism, sindicalism, și bolșevism, ca o încercare pe deplin izbutită de clasificare a sistemelor privitoare la societatea viitoare. Studiul ar trebui să fie citit de toți cei cari întrebuințează curent termenii aceștia de mare circulație din vremurile noastre, fără să-și dea totuși pe deplin seama de înțelesul adevărat și de deosebirile dintre ei.

Partea ultimă, *figuri culturale*, cuprinde un studiu inedit al lui V. Conta și patru capitole închinat lui A. D. Xenopol, Vasile Pârvan, C. Rădulescu-Motru și Toma G. Masaryk.

Studiile din această carte au fost întocmite pe îndelete în decurs de mai mulți ani, încât înfățișează o operă pe deplin gândită și serios documentată, pe care o putem socoti ca singura lucrare de sociologie politică în limba românească. De aceea ne facem o plăcere s'o recomandăm cititorilor noștri și credem că ea n'ar trebui să lipsească mai ales din biblioteca niciunui om politic. A trecut vremea improvizațiilor în materie politică, impunându-se din ce în ce știința socială ca temei al reformei sociale.

1) Editura Institutului Social Român, București 1935, 611 pg.

Capitala de mâine

II. Bulldingul

Buildingul domină în prezent aspectul străzilor bucureștene. Casa bloc, transplantată la noi, cu câțiva ani în urmă, de arhitectul Cantacuzino. Răsărite uimitor de repede din pământ, ca o demonstrație masivă de tehnică constructivă modernă block-house-urile contrastează bizar cu vechile căsuțe, scunde și întoarse spre o curțică îngustă, cari amintesc vremurile de odinioară. *Case-ventuze* li-se mai spune acestor molohi, în cari viețuiesc sute și sute de oameni.

Block-house-ul a revoluționat mentalitatea bucureștenilor din două puncte de vedere.

Primul privește condiția de confort și igienă ce le oferă. Este exclus ca traiul într'un imobil cu băi în fiecare apartament, oricât de mic ar fi el, cu ascensoare liniștite, cu instalații frigidaire și telefon, cu cremator pentru gunoiul menajer, totul într'o perfectă curățenie, să nu creeze în locatari un fel de a fi, de a se purta și de a simți alții decât dacă ar. locui într'o curte oarecare, așezată în fața unui calcan cenușiu, expusă miasmelor tuturor bucătărilor vecine și fără perspectivă. Apoi, restricțiunile firești ce le impune conviețuirea într'o aglomerațiune, privind liniștea, curățenia și ordinea, nu pot să nu influențeze într'o mare măsură pe bucureștenii noștri, cari, sub scuza unui individualism, zis latin, se complac într'o indolență tradițională, rămășiță regretabilă a unor timpuri când lumina ne venea din Orient. A se deschide aparatul de radio noaptea, a se scutura covoare în cursul zilei, a dansa și cheful până în zori, etc., nu mai este compatibil cu regulile de comportare într'un bloc, întemeiate pe respectul liniștei vecinilor.

Al doilea aspect al revoluției provocate de marile imobile este de ordin juridic și psihologic. În cele mai multe cazuri, apartamentele din casele-bloc sunt vândute la diferite persoane. Cumpărătorul unui apartament, mare ori mic, mai devine însă proprietar, în indiviziune ce e drept, al acelor părți din imobil ce îi constituie esența precum și al acelor elemente ce sunt afectate uzului comun, ca: terenul, pe care este construit imobilul, scări, ascensor, spălătorie, uscătorie, calorifer, cremator, etc. O inovație practică este aceea de a îngloba în coproprietate și magazinele, ale căror venituri sersesc la acoperirea cheltuielilor generale de întreținere, la eventuale îmbunătățiri și la plata combustibilului. S'a născut astfel un fel de proprietate sui-generis, care se cere încă reglementată pentru a i-se preciza limitele și conținutul. Mai importantă decât latura juridică a problemei, socotim însă pe cea psihologică. Într'adevăr, adaptarea bucureșteanului, obișnuit a sta în «casele» lui, unde este singur și necontestat stăpân, la regulul caselor-bloc, este un fenomen extrem de interesant și, în acelaș timp, caracteristic. Se rupe astfel cu o tradiție dar, să sperăm că în locul ei va lua naștere alta, corăspunzând unui tip de civilizație superior.

În străinătate blocul a devenit deasemenea habitatiunea obișnuită a muncitorimii. Este suficient să amintim grandioasele palate ridicate după război de municipalitatea vieneză în diferitele părți ale orașului, pentru a înțelege, că acestea nu au nimic comun cu vechile cazărmi insalubre din cartierele industriale, ce constituiau îngrămădiri neomenști de indivizi condamnați să moară de tuberculoză. Aici, în București, unde terenurile dela

periferie nu sunt excesiv de scumpe, nu s'a simțit încă necesitatea de a se construi în înălțime casele pentru muncitori, și bordeiul continuă să fie tipul de locuință al acestei clase.

Nu toate casele-bloc pot fi considerate ca reușite din punctul de vedere al esteticii exterioare, singura care ne interesează aici. Linia simplă a stilului cubist și fațada pe două planuri au fost combinate și realizate în atâtea feluri încât nu trebuie să ne mire cele mai bizare rezultate. Cei câțiva ani de febră constructivă nu au putut forma și desăvârși gustul populației decât într'o măsură foarte redusă. Vom continua deci să vedem simetria străzilor și pietelor sacrificate ambițiilor acrofile ale constructorilor, cari, cum este cazul Hotelului Union, vor să depășească pe vecini măcar cu înălțimea unui mic turn sau să înalțe etajele cu câțiva centimetri față de ale imobilelor mai vechi.

Dintre imobilele ce am vrea să le vedem imitate spre a constitui tipul marelui case bucureștene, după cum fiecare metropolă are un asemenea tip, amintim doar imobilul vecin cu palatul Eforiei din Bulevardul Elisabeta și Wilson-palatul. De sigur, cu vremea se va accentua diferența dintre blocul de locuit și cel comercial, reprezentat azi prin palatul societății de telefoane.

Oricari ar fi criticile ce s'ar aduce marilor imobile, ele au devenit o realitate, care ne dispensează de orice pledoarie. Dacă însă în contra tipului de construcție în sine nu avem nimic de obiectat, trebuie să semnalăm în schimb greșala Primăriei de a fi tolerat răspândirea blocurilor pe toată întinderea capitalei, chiar și în cartiere de vile, unde regulamentul de construcțiuni le oprește în mod categoric. Se știe, că suprafața Bucureștilor este aproape egală cu a marilor capitale din occident, în timp ce populația este cu mult inferioară. Oricât de optimiști am fi cu privire la mișcarea noastră demografică, nu putem sconta o creștere prea rapidă a numărului locuitorilor capitalei în viitoarele decenii. În scurt timp, rentabilitatea noilor case fiind în scădere, construcțiile vor stagna. Vom avea atunci străzi, piețe și ringuri începute, dar neterminate, desfigurând centrul, în timp ce la periferie, câte un bloc va veghea stingher, înconjurat de bordee și locuri virane.

III. Numele străzilor bucureștene

O stradă pariziană se poate făli cu faptul de a-și purta numele neschimbat din secolul XIII. Au trecut peste ea cuceritori, regi, împărați și republicani; i s'a modificat pavajul și aspectul, nu însă numele. Ar fi exagerat să căutăm ceva asemănător — deși în proporții reduse — la București, ai căror edili par a avea criterii speciale pentru botezarea străzilor. Găsim totuși unele nume ce sunt importante pentru cel ce vrea să evoce trecutul capitalei noastre. Astfel sunt caracteristice din punctul de vedere al așezării breslelor: Str. Blănari, Olari, Șelari, etc., apoi Str. frânge-fierul, Pitar-moșu și multe altele. Chiar dacă ele nu mai sersesc astăzi ca o indicație pentru străini, numele lor constituie o mărturie istorică a dezvoltării poporului nostru.

Cutreerând capitala și privind tăblițele cu numele străzilor ce le străbatem, vom constata deseori, spre mirarea noastră, că acolo unde acum o lună sau două strada se chema într'un fel, astăzi ne apare un nume nou. Într'a-

devăr, primăria, prea puțin tradiționalistă, ne oferă asemenea surprize prea des, producând confuzii regretabile.

Numele unei străzi simbolizează de multe ori rolul și importanța ei comercială, artistică sau mondială. Astfel, Rue de la paix este sinonim cu lux și elegantă, Kärntnerstrasse sau Ringul amintesc o Vienă, ce trezește în noi nostalgia melodiilor lui Strauss și a unei cărciumi de Heuriger, strada Lipsani este cunoscută tuturor româncelor de pretutindeni pentru magazinele ei de galanterie și articole de modă feminină, Calea Victoriei pentru forfoteala din orele obișnuite de plimbare a bucureștenilor, etc. A schimba numele acestor artere, ar însemna să le lipsești de o faimă, care s'a încorporat întrucâtva în aceste nume, constituind o reclamă gratuită orașului sau cartierului respectiv; ar mai însemna însă și o încurcătură inutilă, păgubitoare intereselor particularilor și, mai ales, ale comercianților.

Inlocuirea unui nume vechiu, bine cunoscut și intrat oarecum în sângele locuitorilor, este determinată de obicei de dorința de a se immortaliza vre-un om mai mult sau mai puțin ilustru, mai mult sau mai puțin demn de această onoare. Atât că uneori gloria și faima unui om durează foarte scurt timp și atunci din două una: ori se menține un nume ce nu evocă nimic posterității, ori se schimbă, și în acest caz se repetă istoria.

Gratitudinea față de marii prieteni ai națiunii noastre din străinătate ca și față de bărbații noștri de stat, este, de sigur, o frumoasă calitate civică. Ar fi totuși necesar să se amâne immortalizarea lor timp de câțiva ani — nu cincizeci, cât durează procesul de canonizare a unui sfânt catolic — pentru a se verifica dacă sentimentele protectorilor noștri străini nu au suferit vre-o revizuire

sau dacă popularitatea marilor români rezistă trecerii timpului. În orice caz, criteriile de selecționare ar trebui să fie cât de obiective și de severe.

Se întâmplă uneori ca o stradă căreia i s'a schimbat numele, să continue cu încăpățănare a și-l purta pe cel vechiu. Voi aminti doar: Regala (Briand), Colței (Ionel I. C. Brătianu), Biserica Enei (Barthou), șoseaua Jianu (Gh. Buzdugan), etc. Bucureșteanul refuză să se familiarizeze cu numele morților iluștri și continuă să se orienteze în spațiu după cele vechi, modeste poate, dar intrate în conștiința publică.

În Transilvania s'a constatat că populația minoritară a adoptat, chiar și în conversația obișnuită, denumirile românești, dacă acestea sunt mai scurte sau mai ușor de pronunțat decât cele ungurești sau germane. Un nume lung prezintă numeroase desavantajii, dintre cari nu cel mai neglijabil este acela că se ține greu minte. Apoi, adresa telegramelor ia o amploare costisitoare. Există la București un cartier ce perpetuează numele eroilor aviatori. Socotim că, în loc să se boteze strada cu gradul, mențiunea armei și numele complect, ar fi suficient numele de familie, eventual și cel de botez, iar gradul și arma s'ar putea arăta dedesubt, în paranteză, astfel cum dealtmintrelea se vede chiar în unele locuri.

O ultimă remarcă. Cutreerând capitala, vom întâlni uneori nume de străzi într'adevăr insolite: Str. parfului, zefirului, astronomului și altele, cari stârnesc ironia trecătorilor. Acestea pot fi, fără discuție, înlocuite, cu atât mai mult cu cât nume demne așteaptă recunoștința noastră: Dr. Ciordaș Bolcaș, etc.

Dr. AUREL PĂCURARIU

Tata.

Tata-i moț, bătucit de vreme.
Aspru cum o peatră neoplită,
Virtos cum un bolovan de cemenă.
Făgaș crestat de ploale și de vânt,
Îi stăruie pecete în molcomul cuvânt.
Cu mâni mănjite de rășină,
Cioplește doage, 'ncheagă doniți
Și-apoi le schimbă pe fărină
Pe cele 'nstrăinate uliți.

Mama.

Omu' mi-a urlat la țară
S'aducă pruncilor mălai.
Eu motroșese din zi în sară
În casă, la poiată și p'afară.
Mi-e firea aspră și 'mpietrită
Și bucuria înăerită.
Un prunc dejghioacă coaje,
Altu 'nădește donițe și doaje.
Pe cel mai mic l-am dat la școli,
Acuma îl stocește dorul greu —
Să nu zic cumva 'n ceasul rău —
Umbă ca bolunzi pe părău
Prin hodini și prin mutături
Vorbind eu brazii nimănu
Și spune că-l poetul nu știu cui.

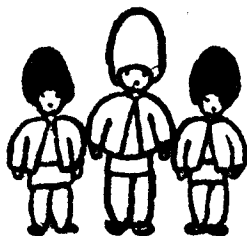
Frate-meu.

Sunt moț cloplit din aluat de cheatră,
Mi-e chipul înăsprit ca vremea.
De traiul meu mă leagă-o vatră,
O bardă, un căluț și un pumn de grinzii,
Răzmate 'n cer peste oglinzi
Pe care le cară tata 'n tîrg,
Cînd urlă 'n țară fără sârg.

Colindă.

Pe sub dungi de răsărit
Tundră albă s'a ivit
Peste culmi de feredeu
Până sus la Dumnezeu.
Pierci albi de lăcrămioare
Prin lănițe de mioare.
Iar în dalbele cornițe
Ard miențe făclite,
Să 'ncălzească... Ler-Ler...
Domnul coborît din cer,
În staurul oilor
Oblu 'n ieslea boilor.
Și în dalba decuseară
Maiei Sfinte Lilioară
Colindându-i linii lină,
Lui Isus, Craii se 'nchină.

V. COPILU-CHEATRĂ

Aspectele sociale ale literaturii bulgare de astăzi

— Urmare și sfârșit —

Iana Iazova, o tânără poetă care confundă poezia cu feminismul, n'a putut să străbată ceața de care e înconjurată.

Aci trebuie să subliniem fenomenul cel mai rar în poezia bulgară, sau mai potrivit zis noua stea care a luminat și a descoperit noi comori în poezia bulgară. E vorba de poetul proletar Hr. Smirnenski care după Batev și Lavorov marchează o a treia etapă în dezvoltarea poeziei bulgare. Hr. Smirnenski (1897—1923) e poetul proletariatului. Moare tânăr de tuberculoză, jertfă a «musafirei galbene» cum o numește el. Ne-a dat cele mai frumoase perle în poezia bulgară și a pus bazele unei noi școli — școala scriitorilor și poetilor proletari bulgari ridicând drapelul-artă ca instrument pentru desrobirea clasei proletare.

Elisabeta Bagriana, Fani Mutafova-Popova, Evghenia Mars debutează ca scriitoare de mai mulți ani, însă de parte de a putea da tipuri desăvârșite.

Vl. Polianov e, un tânăr scriitor care e mai mult politic decât literar.

În câmpul de activitate literară încă din 1923 se evidențiază cercurile de scriitori grupați în jurul revistelor progresiste «Nov Păt» și «Plamâc». Aci se formează cadrele viitoarelor generații de scriitori și poeți cu idei progresiste. Gheo Milev scrie cea mai grandioasă epopee a răscoalei din 1923 intitulată «Septembrie». Pronunțarea lui pentru sau contra regimului burghez l-a și dus la moarte.

În jurul revistei «Nov Păt» (Drum Nou) se grupează tineri scriitori ca Anghel Caraliicev, Asen Raztvenicov, Nicolai Furnagiev ș. a. cari sub îndemnul marelui publicist și critic literar Gheoghe Bacalov au putut trage primele brazde ale poeziei bulgare.

Iar în jurul lui, «Plamâc» un mânunchiu de tineri poeți ca Nicolai Liliev, Lamar, Marcevski, ș. a. sub îndemnul celui mai cult om al Bulgariei Gheo Milev aruncă sămânța ideilor liberucugătore pe brazdele înșăngerate ale realității bulgare.

Într'un timp dat parte din acești tineri poeți sunt în emigrație, iar alții prin închisori sau prin munți unde corbii le mâncău cărnurile, iar lupii le rodeau oasele. Însă cu venirea la putere a guvernului Mușanov mare parte dintre scriitorii, poeții și publiciștii în emigrație se întorc și încep din nou activitatea lor de gardieni și constructori ai culturii proletare. Așa se înjghebează multe cercuri și cenacluri, iar în anul 1932 pe lângă «Asociația scriitorilor Bulgari», asociație la care participă scriitorii oficiali recunoscuți, ia ființă «Uniunea Scriitorilor luptători pe frontul muncii». Această asociație în majoritatea membrilor cu idei comuniste, adună pe toți scriitorii socialiști, individualiști, anarhiști și liberucugători, editând revista lor organ oficial al Uniunii sub numele «RaLeF» (Rabotniceski literaturen front-Frontul scriitorilor muncitori). Pe lângă această publicație apăreau «Novis» revistă scrisă de scriitorii anarhiști, «Nov Svet» (Lumea Nou) revistă cu tendință socialistă, «Missal» (Gândirea) revista quasi-socialistă redactată de poetul Vl. Rusaliev ș. a. Însă lovitură de stat din 19 Mai 1934 termină cu toate aceste publicații, precum și cu cele cari mai apăreau ca «Zvezda» (Steaua) a lui Bacalov și «Stit» a lui Ludmil Stoianov. În 1934 ia ființă o a treia asociație anume «Asociația Scriitorilor din provincie»

—președinte răposatul Nicolai Rachitin. Scriitorii cu idei progresiste deși n'au organizațiile lor sindicale, totuși continuă să editeze reviste, în jurul fiecăreia grupând pe cei mai de seamă scriitori și poeți bulgari. Așa a luat ființă cercul scriitorilor din jurul revistei «Literaturen Pregled» (Revista Literară) de sub conducerea lui Ludmil Stoianov. O altă revistă e «Misali Volia» care e cu tendințe anarho-individualiste; apare sub redacția Gh. Jeev poet individualist. A treia revistă e «Nova Literatura» care adună scriitorii în jurul ideii Non-realism în artă și literatură, asemănător celui din Rusia Sovietică. Scriitorii mai vechi sunt grupați în jurul revistei «Zlatorog» (Cornul de aur) ce apare sub conducerea lui Vl. Vasilev. Prof. M. Arnudov scoate «Balgarska Misal», Vl. Rusaliev revista «Predal», D. Mitov: «Literaturen Glas».

În provincie apare «Grebeț» organul scriitorilor bulgari din provincie. La Ștrăclevo din împrejurimile Rusciucului va împlini un deceniu de când apare revista «Svetlostrui» sub redacția tânărului scriitor Dim. Dobrev.

Nu va fi fără interes dacă am înșira câteva nume cu talent din literatura bulgară de azi. Ludmil Stoianov e poetul care sintetizează desăvârșirea parnasiană a versului cu pornirile pline de entuziasm ale scriitorului proletar. E un contemplator nepătimaș și în acelaș timp un neîntrecut realist. Scrierile lui sunt de o adâncă analiză psihologică și azi este cea mai mare nădejde a literaturii proletare. Lamar e poetul răzvrătirii sociale. Poezia lui e vie și plină de ardoare.

Gh. Caraslavov a scris nuvele care cercetează realitatea bulgară în concepția dialectică. Pancio Mihailov e un novelist realist care se ocupă nu numai de substratul social ci și de psihicul eroilor săi.

Ana Camenova a dat o poezie palidă, iar Boris Svetlinov prin nuvelele sale a dat scene impresionante din viața multimilor.

Asen Rashtvetnicov—poet cu porniri neserioase, metamorfozat, azi dintr'un poet social s'a făcut consemnator de fapte diverse într'o revistă ortodoxă!

Dim. Adjarski a încercat nuvela socială cu slabe perspective pentru viitor. Gh. Belev ne-a dat tabloul fidel al vieții muncitorești din fabrici. Vicio Ivanov ne-a descris viața tragică a multimilor proletare. Boris Șivacev cu ale sale «Scrisori din America de Sud» ne-a dat viața lucrătorilor minieri. Moartea l-a răpus pe acest scriitor de mare talent. Slav Crasinski a scris versuri reușite cu teme sociale. Cea mai frumoasă culegere de versuri este negată de el însuși, — în ultimul timp nu știe ce teme să atace. Anghel Caraliicev a scos cea mai bună culegere de nuvele: «Secară». Astăzi e mare cooperador. Nicolai Hrelcov e poetul proletar care a continuat tradiția lui Gheo Milev. Ne-a dat cea mai reușită poemă: «Congresul din miezul nopții». Dintre poeții proletari vom aminti: D. Polianov care se inspiră de ideile mari ale revoluției sociale, Mladen Isaev care introduce duișia în poezia proletară, Crum Vălcov cântărețul evenimentelor din Austria, Dușcov care cu ultimul său volum de poezie se remarcă un bun poet.

Maria Grubeșlieva introduce nota sentimentală în poezia proletară. Până în anul trecut ea făcea parte din cenaclul burghez «Zlatorog». Anghel Teodorov introduce un nou gen în poezia bulgară: basmele, legendele și parabolele.

At. Trandafirilor poetul lucrător-tipograf care ne-a dat două volume de nuvele: «Câmpii și fabricii», s'a sinucis în cursul anului 1934. Vitoș Tager a scris nuvele cu caracter social. Iordan Cavacev actualul președinte al asociației scriitorilor bulgari, scrie proză și drame cu caracter moral. Gheo Crânzov un tânăr dramaturg care dezvoltă subiecte de războiu. Limbomir Doicev ne-a dat o poezie lirică cu multe simpatii pentru cei necăjiți. Iv. Vasilov tânăr poet în acelaș timp, ne dă o poezie plină de vigoare cântând câmpiile întinse unde milioanele necăjite duc viața de plebei. Hr. Radevski ne-a dat o poezie de partid. Culegerea lui «Către partid» e o chemare către toți necăjiții, un semn de luptă cu balaurul capitalist. C. Petcanov ne-a dat viața în războiu. Ultimul său roman: «Steaua roșie însângerată» ne descrie moravurile de războiu fără însă să nimerescă adevărații vinovați ai măcelului monstru. Orlin Vasilev e un scriitor cu mare talent. Deși membru al Asociației oficiale scriitoricești el a fost dat în judecată pentru ultimul său roman «Casa de foc». Azi e redactor al revistei «Prostor» redactată din închisoare. Gavrail Hrusanov ne-a dat nuvele cu caracter social. Lăcezar Stancev și Paulina Stancevo, ambii soți, se remarcă de buni poeți ai provinciei. Petăr Gorianski e un scriitor socialist cu bune perspective. Dimitar Esenin un începător cu speranțe. Dim. Dobrev e cântărețul mării Negre. Alexandru Zemni, nuvelist însemnat al provinciei. Hr. Stoicov un povestitor social care prin ultimul său volum «Cartonul roșu» a atras atenția criticii.

În spațiul mărginit noi n'am putut să notăm decât pe cei mai însemnați scriitori și poeți ai Bulgariei. Talentele submediocre și mediocre le-am lăsat, în schimb dacă unele dintre școlile bulgare literare au avut nenorocul să se prăbușească, aceasta înseamnă, că n'au avut reprezentanți cu talent. Mai de grabă condițiunile economice cari canalizează întreaga viață culturală, modifică și literatura ca o reflecție a acestor condițiuni. Având în vedere marea influență a literaturii ruse care se exercita în trecut și care se exercită și în zilele noastre, putem spune că literatura bulgară e un copil răsfățat

al literaturii ruse. Dacă în timpul Rusiei țariste scriitorii bulgari se influențau nu de Rusia oficială ci de scriitorii prigoșiți de țarism, azi putem spune că literatura sovietică exercită o influență căvârșitoare asupra literaturii bulgare. În trecut Herten, Pisarev, Belinski, Cernișevski, Bacunin — iată pionierii minții rusești cari au lăsat urme adânci în literatura bulgară.

Azi Maxim Gorchi, Teodor Gladcov, Novicov Priboi, M. Șolochov, B. Filniac, iată constructorii societăți socialiste cari exercită o mare influență asupra literaturii bulgare de azi, a cărei tendință este realismul în artă. Un realism inspirat de eroicul maselor, care reflectează tendințe de refacere socială, tendințe de stabilire a unei orândueli bazată pe filozofia dialecticeii marxiste.

Frământările de ideologie, iată preocupățiunea marilor scriitori bulgari din zilele noastre. Abisul dintre stânga și dreapta din ce în ce se adâncește. Între stânga și dreapta e o prăpastie ce nu admite nicio conciliere.

Dincolo de frământările sociale nu se poate concepe o literatură în sine cel puțin în zilele noastre. Pe arena literaturii sunt chemați la luptă crâncenă ambele tabere. Pe de o parte avem scriitorii ramoliți de vitregia vremurilor cari îi împingeau dintr'o tabără într'alta pe când prăpastia nu se adâncise așa de mult. Pe de altă parte avem generația de poeți și scriitori veșnic tineri cari agită masele populare dându-le în scrierile lor planul unei noi orândueli sociale. Lupta care se dă e grea, e o luptă crâncenă și numai acela care are de partea sa adevărul istoric, care descrie idealul unei viitoare societăți umane, care reflectează actuala stare de lucruri, va avea sorți de izbândă. Noul realism bulgar nu poate fi confundat cu realismul în literatura din alte țări. Realismul bulgar își are viața sa specifică, caracteristică psihicului poporului bulgar.

Cu toate condițiunile defavorabile în care se dezvoltă literatura nouă bulgară, ea își croește drumul pe care trebuie să treacă masele populare de la sate și orașe în lupta lor pentru idealuri mărețe.

VASILE CRISTU

Intrarea țaranului în istorie

Constantin Stere despre fenomenul rusesc.

D-l Mihail Sebastian a vizitat pe solitarul dela Bucov. Într'un prea frumos articol din *Rampa* își publică impresiile asupra ... grădinarului și romancierului Constantin Stere, reușind să-i smulgă și câteva considerațiuni interesante asupra contemporaneității. Reținem îndeosebi observațiile asupra fenomenului rusesc, al cărui inegalabil și profund cunoscător este:

«— Vezi în ultima vreme, ca să reconstitui, pentru volumul al șaptelea, atmosfera epocii, mi-am recitit felurite articole și studii din acea vreme... 1905... 1907... Sunt foarte multe. Le-am publicat sub tot felul de pseudonime, ba în «Viața Românească», ba în ziare, ba mai știu eu unde. Le semnam când Șărcăleanu, când Costea, când cum se nimeria.

Ei bine, recitindu-le, am avut o mare înfrustrare și o mare satisfacție. Înfrustrare,

pentru că mi-am dat seama că eram mult mai inteligent pe atunci, decât sunt acum. Și satisfacție, pentru că văd câtă dreptate am avut, cât de just vedeam lucrurile și cum tot ce s'a întâmplat de atunci, mi-a confirmat prevederile. Spuneam atunci — și lumea râdea — spuneam că revoluția rusească dela 1905 departe de a fi terminată, nu este decât un început. Spuneam că 1905 însemnează intrarea țaranului în istorie și că de acolo nimeni n'o să-l mai scoată. Spuneam că va trebui să avem și noi revoluția noastră țărănească — și după cum ști, n'au trecut decât doi ani până la 1907... Mai spuneam că Rusia va trăi încă o mare revoluție și vezi bine, a trăi-o...

— Mi se pare că e prea de vreme, pentru a formula o judecată. Politica revoluționară rusească este o politică de disperare. Să nu uităm însă că este numai un punct, numai un moment, în desfășurarea unui proces social mult mai vast.

Vezi, revoluția franceză s'a produs într'o

țară omogenă, din toate privințele: limbă, structură socială, moravuri. Într'o țară cu 20 de milioane de locuitori — și într'un timp în care mișcările sociale erau de ordin local și limitat. Totuși, această revoluție franceză a durat cel puțin până la căderea lui Napoleon, adică cel puțin 25 de ani.

Ei bine, revoluția sovietică izbucnește în Rusia, adică într'o țară cu 180 de milioane de locuitori, cu 80 de lifte, vorbind 80 de limbi, ducând 80 de vieți sociale distincte — și asta într'o epocă în care nimic nu mai poate fi îngrădit, ci totul dimpotrivă este o comunicație cu lumea întreagă, cu universul întreg. Ei bine dacă ții seama, cât e de complexă, cât e de imensă această dramă revoluționară, atunci nu 25 de ani, dar nici 50 nu vor ajunge ca să o clarifice și să o cristalizeze.

Dar cecece este sigur, cecece este limpede, este că lumea veche nu mai poate trăi. Suntem la un punct mort și de aici încolo totul e posibil: întunericul sau lumina».

Scrisori din arhiva familiei Mocioni

Pregătiri pentru Memorand

Vicențiu Babeș către Alexandru Mocioni

Oena Sibiului, 13/25 Iulie 1891

Amate Sandre,

Ieri am primit în Sibiu epistola Ta fără dată, cum presupun din 22 a. c. și mă grăbesc a-Ți răspunde:

Reprezentățiunea astăzi au suspendat-o la cancelaria lui Emil¹⁾ (Realtanoda 16), cu acea observațiune către Titu²⁾, că Tu-i vei scrie instrucțiunile necesare pentru procurarea subscripțiunilor lui Mocsa și Mustăți (?). La celelalte afaceri Ți-am fost răspuns deja cu 2 zile mai înainte.

Adăstau epistola prevestită și sunt curios să-i cunosc cuprinsul.

De altminteri, astăzi se îmulțesc vocile către mine, ca Memorandul³⁾ nostru să-l stilizăm conform opiniunii mele de mai mult cu considerațiune la Memorandul studenților magiari.

Către cele 13 răspunsuri la provocarea mea, am mai primit ieri și alaltăieri 4, dar acestea sunt parte mai mare contra convocării Comitetului tocmai acum, ci pentru zilele sau mai înainte, sau după adunarea generală a Asociațiunii Transilvane dela 4/16 August la Hațeg. Deci pentru astădată nu mai poate să fie vorbă.

Mi-a scris și fratele G. Pop dela Băsești și cum zice, după consultare cu mai mulți, mă conștură, să caut cu orice preț a complana cauza și a disciplina partida, cu sau fără ei! Asigurându-mă de aderența sa, pentru pururea.

Tot așa scrie membrul Basiliu Raț, vicarul foraneu de Făgăraș, carele deși bolnav, nu voește să lipsească dela Adunare.

Prin acestea cred că știi destul pentru d'a Te putea orienta. Altmintre, eu poimăine, Luni d. m. țin în Sibiu o ședință cu membrii Biroului central și ne vom înțelege, pre când va fi mai oportun a convoca Comit. plenar?

Te rog, în traducerea mea să pui doar, în loc de «partidă regulată» «partidă oryanizată», că așa-i zic în România.

Cu salutări din inimă și sărutări de mână pentru doamna, al Tău

V. BABEȘ

Adevăruri politice

Vicențiu Babeș către Alexandru Mocioni

Budapesta, 6/18 Ianuarie 1894

Amate Sandre,

Din partea d-lui Serb⁴⁾ numai atâta mi se spune, că a primit conceptul Tău și a făcut pasul. Acum i-am făcut

1) Emil Babeș, fiul său, avocat în Budapesta.

2) Titus Babeș, fratele mai mic al lui Emil, avocat stagiari în acest timp în cancelaria lui Emil.

3) Memorandul, ce avea să fie prezentat Împăratului și Regelui Francisc Iosif.

4) Gheorghe Serb, deputat în Camera ungară. Fruntaș al coloniei române din Budapesta și membru în Consiliul de administrație (Reprezentant) al Fundațiunii Gojdu.

întrebare deadreptul prin Titu¹⁾; când, în care zi, și în ce cuprins, cu ce eventuală schimbare a făcut? Dacă va fi, ca să fie făcut vre-o schimbare, Ți se va face aceea cunoscută.

Eu nu ies din casă, decât pe foarte scurt timp la plimbare, sau pentru reviziunea socotelilor bisericești²⁾.

De altmintre locuința noastră se încălzește foarte bine, numai cât cere mai mulți cărbuni. Iar ceea ce pe mine mă necăjește e, zilele de tot scurte: abia de 6—7 ore; seara și noaptea neputând nici serie nici ceti.

Socotelile am revăzut ale lui Adamaszky și ale lui Agorászto Szilárd; mai avem ale lui Agorászto Péter și ale lui Szaczellary Mihály³⁾. Până acum n'am avut nimic de dificultat.

Nu știu dacă tu Ți-ai făcut o idee sumară despre desbaterile din Camerele române asupra cauzei noastre! Au vorbit vre-o 20, cei mai de frunte bărbați și oratori timp de 8—9 zile! Știi ce adevăruri s'au scos la lumină, necontrazise de nimenea? Două mari și grele; ambele, la cari eu am stăruit de 25 de ani necurmat. Una, că România liberă, fără noi, n'are viitor; alta că: Precât timp noi dincoace dripiți suntem de magiari, soldat român nu va merge alături cu Tripla alianță, respective cu Austro-Ungaria — odată cu capul! — Ca al treilea a adaus Lahovary, și a fost recunoscut, acela, că Regatul României este absolut necesar pentru vivificarea și încurajarea Românilor în întreg!

«Mein Liebchen was willst du noch mehr?»

Cu salutări cordiale pentru toți, al Vostru

V. BABEȘ

Un învățător care vrea să treacă în țară

Alexandru Mocioni către Tache Ionescu

Domnule Ministru,

Și până când voi avea ocaziune a mă revanșa pentru fotografia, ce ați binevoit a-mi trimite deunăzi prin d-l Lenghel, vin să vă reinprospătez în memoria D-voastre o mică rugare.

D-l V. Bodor, fostul învățător în Capălnaș ar voi să-și încerce norocul în România. După ce dansul nu numai în școala din loc, ci și la instruirea elementară a nepoților mei a raportat un rezultat pe deplin mulțumitor, cu plăcere-i satisfac rugării sale să-l recomand atențiunii și protecțiunii binevoitoare a D-voastre în speranța, că dacă e posibil, nu vei trece cu vederea recomandarea mea.

Vă rog să-mi predați respectele mele afabilei Doamne. Salutări amicale.

Capălnaș, 31 Septembrie 1894.

Al D-voastră devotat,

ALEXANDRU MOCIONI

1) Tit Babeș, fiul lui Vicențiu, avocat în Budapesta.

2) Socotelile bisericii greco-române din Budapesta.

3) Epitropii bisericii greco-române din Budapesta.

Evoluția și revoluția poeziei rusești

— Privire generală —

Dacă poezia franceză și germană au cunoscut o ascensiune continuă, cu mici întreruperi, poezia rusă, dimpotrivă, a cunoscut epoci lungi de lăncezire, de decadentă, pentru ca să ne apară, la intervale neregulate, cu așii care deschideau porțile epocilor poetice nouă. Datorită acestui fapt, cu greu am putea considera poezia rusă ca un ansamblu, ci mai curând ca o reuniune a câtorva nume celebre, a câtorva figuri impunătoare.

Primii pași ai poeziei rusești au călcat, timp de decenii, pe căile bătorite de poeții francezi. Ahea în a doua jumătate a secolului al XVIII, Derjavin inaugurează o epocă de perfecțiune și independență, până la o măsură oarecare, a poeziei rusești.

Dar poetul rus, la început școlar silitor și docil al poetului apusean, în special al celui francez, reușește cu timpul să egaleze pe maestrul său occidental mai bătrân cu câte-va secole decât el. Prin aceasta se explică faptul că poezia rusă, deja în secolul al XIX stă pe aceiași treaptă cu poezia țărilor fruntașe în această privință.

Dela Derjavin până la Pușkin, s'a scurs o epocă de șubrede încercări în domeniul poetic. Pușkin trage învățăminte din experiența predecessorilor săi, evită eșecurile lor, scutură, de pe pagina poeziei ruse, influențele străine, deschizând larg porțile unei epoci de înflorire atât în domeniul poeziei cât și în cel al literaturii ruse în genere.

Pușkin — punctul de plecare al realismului rus — este inima poeziei ruse posteroare.

Ultimul poet de valoare, care încheie epoca pozitivistă și materialistă pușkiniană, este Tutcev. Urmează apoi o perioadă de decadentă poetică. Maicov, Polonsky, Necrasov n'au reușit să scoată poezia din mediocritatea în care i-a fost dat să se afle până la apariția stelelor nouă pe bolta estetice rusești.

În decursul evoluției poeziei rusești, valori literare autentice au fost odraslele timpurilor contemporane lor.

Iar dacă poeții recurgeau la tradiție, această din urmă era utilizată drept o armă abilă pentru a lovi în actualitate sau drept o pensulă pentru a o zugrăvi.

Poezia rusă — suprastructura societății rusești — a oglindit tendințele timpului.

Până la anul 1880, dominația nobilimii în politică și societate imprima poeziei un caracter idealist. Dar vea-

curile nășteau schimbări în psihologia poporului rus. Două secole și jumătate de regim țarist au influențat evoluția sufletească a societății rusești, trezind proteste, un murmur de nemulțumire.

Societatea merge spre stânga.

Păturile largi au început să pătrundă în politică și să se ivească, tot mai des, pe scena literară. Ca o consecință poezia a devenit oglinda tendințelor societății realiste.

Muzele au început, una câte una, să părăsească piscurile Parnasului, devenind mai telurice, mai umane.

Au început să se arate simptomele de decadentă ale idealismului. Era începutul sfârșitului artei nobile.

Societatea rusă de atunci, pretinde poeziei o utilitate morală sau socială, aoreolând pe acei dintre artiști, care pun accent pe problemele timpului (Pușkin, Turghenev, Gogol).

Dimpotrivă un Fet nu este bine privit de contemporani din cauza poemelor sale obscurantiste.

Din ce în ce mai mult poezia este aplicată la sociologie.

În timpul înfloririi acestui realism (în frunte cu Gogol) în Europa se pun bazele estetice moderne.

Nitsche, Ibsen, Bodelaire, Verlaine, Oscar Wilde, Poe lucrează în această direcție. Noul curent estetic își găsește reprezentanți în Rusia mai întâiu în persoana lui Merejkowsky apoi Minsky ș. a.

Poezia rusă înclină spre mister. Idealismul începe din nou să vorbească prin versul unui Brusov, unui Balmont și a. Societatea îi privește cu neîncredere și ironie, denumindu-i «tineri sportivi, atinși de maladia mintală», iar curentul nou este botezat cu numele de decadentism.

Însă situația politică de atunci a Rusiei favorizează renașterea idealismului estetic. Atacat de factori economici și de forțe intelectuale, regimul țarist coboară un povârniș lunecos. Intelectualii și literații trebuiau să fie scoși din realitate, transplantati în sfere celeste și atrași în lagărul clasei dominante. Aceasta din urmă ajută moralmente și materialmente pe «decadenți», care întemeiază școala simbolică*). Criticul Mihailovsky atacă cu vehemență simbolismul — această odraslă a decrepitudinii economice și, ca urmare directă, a celei politice —

*) Despre simbolism am vorbit mai pe larg în articolul precedent.

spunând: «Acest curent este o slăbiciune intelectuală și morală care devine o maladie psihică, un șarlatanism, o pretenție nechibzuită...» sau «generația literară a anilor 1885—1895 este o generație jalnică și sterilă».

Dar aceste aprecieri nu împiedică pe simbolisti să prindă rădăcini în solul putred al clasei suprapuse.

Brusov, Svlogub, Anensky, Balmont, Hippines, lansează pe piața literară primele lor cărți.

(«Capod'opera» de Brusov; «Oameni noi» de Hippines; «Edificii de foc» de Balmont; «Poeme noi» de Merejkowsky etc.).

Volynsky, Merejkowsky, Minsky luptă pentru afirmarea lor. Baudelaire, Maeterlink, Mallarmé, Wilde le înțrîn moralul.

Simbolistii se îndepărtează, din ce în ce mai mult, de realitățile curente. Fiecare se izolează în scoica sa, fiecare se consideră centrul lumii, vorbind mereu despre *eul* său, analizându-l până la suprasaturație.

Unica salvare este căutată în singrătate!

Hippines spune: «eu nu pot conviețui cu oamenii». Merejkowsky: «sunt străin de oameni». Svlogub: «eu sunt singur în liniștea nocturnă» etc.

Simbolistii se baricadează în interiorul unui individualism sec.

Cuvinte sacre, mistice, neologisme, expresii savante, iată atâtea baricade care astupă porțile de comunicare cu societatea. E caracteristic pentru toți «decadenții» strigătul lui Svlogub: «Noi suntem prizonieri!»

Secolul al XX surprinde pe simbolisti într-un impas dureros. Aurori nouă luminează căile poezilor, forțe sociale nouă desemnează alte tendințe în domeniul poeziei rusești. Pesimismul, cultul frumuseții pentru frumusețe, elemente statice, toate aceste devin treptat sdrențele veacului precedent.

Cele două revoluții (din 1905 și 1917), vor săpa o albie adâncă pentru cursul nou al versului rus.

Pe firmamentul poetic vor apare aștrii cari vor da lovitura de moarte simbolismului, săpând cu greu printre stânci o potecă către poezia futuristă apoi neo-realistă. Gumiliov, Pasternac, Klebnicov, Mojokovsky, Esenin și a. sunt nume care vor săvârși revoluția în poezia rusă paralel cu revoluția politică și socială.

Dar aceasta va constitui subiectul articolului viitor.

BĂCOV EMILIAN

Constructorii de case

Șantierul și soldații lui

La miezul nopții, când Bucureștii și străzile lui sunt udate de apa gălbuie a felinarelor, casele în construcție, imense grămezi de praf, de moloz și de cărămidă, stau de strajă la marginea gropilor de var în care lumina zilei s'a topit.

Noaptea, un șantier pare o ruină misterioasă, iar liniile subțiri și svelte ale stâlpilor ce-i susțin schelăria, vădese elanul omului de-a atinge cerul.

Coloana și stâlpul, întruchipează ambiția spiritului de a străpunge bolta și de a purta pe aripile lui fragile, greutatea materială a stihilor.

Coloana și stâlpul reprezintă orgoliul și inteligența omului, care din scupat, din humă, din nisip, din clei, din lemn, din fier și din var, crează forma arhitectonică în care frumosul și utilul își dau întâlnire.

La construcția unei case, participă cele trei ramuri ale activității omenești: arta, meșteșugul și munca fizică, sau forma cea mai simplă și mai dură a efortului.

Procesul este lung și chiamă contribuția tuturor elemente. Arta își sfârșește misiunea în clipa în care arhitectul și-a încheiat planul și a fixat în linii precise imaginea abstractă a construcției viitoare. Această imagine se va concretiza prin colaborarea meșteșugului și a muncii brute în seama cărora cade plămădirea și domesticirea materiei adică a lemnului, a fierului, a cărămidii și varului.

Dacă o casă în construcție pare noaptea o ruină, ziua vom descoperi pe un șantier, spectacolul unei munci frenetice, și vom avea viziunea unei desfășurări disperate a energiei omenești, pentru a organiza elementele unei lumi descompuse.

În rândurile de mai jos vom încerca să surprindem câteva aspecte din viața încordată, prăfuită și transpirată a unui șantier.

Oamenii, cal și căruțe

În evoluția unei construcții se pot deosebi mai multe momente.

Lucrările inițiale de defrișare a terenului ocupă în genere foarte puțin timp. Dacă va fi vorba de dărâmat o construcție veche treaba se va face

repede din câteva târnăcoape aplicate de sus în jos. Taieturile merg transversal și desfac cărămidă de cărămidă, cum ai tăia o pâine în felii.

Apoi terenul e invadat de cai, de oameni și de căruțe cari încarcă molozul, cărămida veche, piatra inutilă va curge dealungul zilei ca puroi, de la cântatul cocoșului și până seara și se va vărsa undeva departe, pe la gropile lui Ouatu. Când terenul e pieptănat, periat și curățat omul îl privește ca pe un prieten și ca pe un dușman în același timp. Acum încep măsurătorile și săpăturile. Se sapă pivnițele și șanțurile în care se va turna fundamentul. Pământul scos e încărcat în căruțe, iar transportul lui se plătește la metru cub.

Calul și omul își împart munca aceasta după cubaj, în paranteza unei zile întregi. Omul face bătătură stând cu mâna pe casma, în timp ce calul taie frunze căinilor. Pe urmă omul se urcă în căruță, se așează pe grămada de pământ săpată și flueră nepăsător ca un gropar, iar calul se tocmește cu piatra drumurilor și îi încearcă sunetul cu potcoava.

Ingenere pământul scos e cumpărat de săpători, iar prețul lui se scade din munca prestată de om și de cal.

Cărămida, varul, nisipul și fierul

Când terenul este pregătit pentru începutul construcției, el este invadat de o lume peștrită în care omul se confundă cu varul, cu nisipul și cu cărămida.

De obicei, se construiește la început o barcă de lemn unde va lua loc un domn condicar, păzitor de șantier, stăpân peste elementele vrăjite din care se va înălța casa.

Domnul acesta, adică supraveghetorul lucrării, este un fel de muncitor obișnuit să inghită o oca de praf pe zi și mai ales cu funcția bine definită de a înscrie materialul care intră în baracă, adică var, lănci de fier și saci de ciment, într'o condică.

Și materialele încep să vină într'un exod de care și de camioane.

Cărămidarii

De undeva, din cerul aprins de dimineață, descind căruțele cu cărămidă roșie și caldă ca o pâine dospită cu sânge. Cărămidarii seamănă cu boii lui Dumnezeu. Sunt roșii, au pleoapele și ochii roșii, vestmintele înroșită de o pară de argilă coaptă și părul blond auriu. Vitele cari trag căruțe încărcate cu cărămidă au pielea crepusculară.

Palmele cărămidarilor au mai multe rânduri de piei. Numai așa se explică rezistența cu care descarcă imense cantități de cărămizi, adesea proaspăt eșite din cuptor.

Cărămizile zboară din mână în mână până la ultimul cărămidar care le așează în stive. Condicarul numără stivele roșii și află numărul cărămidilor descărcate. Numărul ăsta, e însemnat ca o amintire exactă în condică.

Mai vin apoi camioanele cu var. Oamenii care le aduc sunt albi ca niște îngeri. Ingerii aceștia strănută des din cauza prafului corosiv care se strecoară în nări, în gură.

Varul nestins e transportat în baracă și condicarul îl măsoară cu bulgărul și-l înscrie apoi în catastif. Pe urmă e pus în niște gropi și se toarnă apă peste el. Atunci varul începe să bolborosească, să blesteme și stingătorii îl mestecă de la depărtare cu bețe lungi.

Când varul tace, când pasta albă nu mai face bulboane se zice că s'a stins și atunci omul se poate oglindi în ea, curat și îndepărtat ca steaua dimineții.

Alte camioane varsă saci cu ciment, un fel de praf cafeniu care se întărește în atingere cu apa.

Vin apoi șiruri de căruțe pline cu vergele sonore de fier. Când vergelele sunt descărcate, tot șantierul e cuprins de o rumoare de luptă, de un svon în care descifrezi parcă, preparativele unei bătălii decisive.

Căruțele acestea lasă pe străzile pe unde trec o ploaie de sunete seci, ruginite. Caldărâmul e acoperit repede de o pojghiță de praf care amortizează sunetele.

Din albiile secate ale râurilor încep să curgă spre șantier, căruțe pline cu pietriș.

Piatra mică, desmierdată de ape și rotundă ca ochii peștilor, piatra strălucitoare ca o bijuterie va intra în compoziția betonului și va înfăptui alături de ciment și de fier miracolul materiei fără moarte. Miracolul betonului armat.

Sufla de vânturi, vor veni mai târziu, trunchiuri de copaci drepti ca niște catarge și schelăria construcției se va ridica spre cer, întretăiere dură de linii și de forțe.

Șantierul e gata de luptă. Un singur semn și armata anonimă a salahorilor, a zidarilor, a dulgherilor, a fierarilor și tâmplarilor se va pune în mișcare.

Piatra, varul, cărămida și cimentul așteaptă îmbrățișarea omului și a unei sale.

Salahorii

Salahorul, sau muncitorul necalificat, e bun pentru orice efort, pentru orice muncă.

Munca lui fără orizont, cazna-i anonimă și suferința lui secretă sunt tot atâtea simboluri ale vieții muncitorului.

Un soare negru de smoală stă aprins de-asupra salahorului și-i luminează ca o lampă blestemată toate gesturile.

Salahorul se trage din spița nefe-ricită a muncitorilor cari au ridicat piramidele și marile monumente ale trecutului.

Pentru el munca lui e fără finalitate și e fatală ca setea și ca foamea.

El e soldatul care luptă în prima linie, pe frontul tragic al șantierului. Să vă spun istoria salahorului.

Antreprenorul, adică acel care preia executarea lucrului manual pe șantier, are nevoie de salahori. Bun. Găsirea acestui soi de muncitori nu este o problemă. Antreprenorul se duce într-o dimineață în piața Bibescu Vodă și dintr-o singură raită a recrutat vre-o 20 de oameni.

Majoritatea au coborât din regiunile infometate ale munților și-și oferă spinările și brațele pentru 40 sau 50 lei pe zi.

Antreprenorul îi ia cu toptanul și turma de oameni pornește spre șantier.

Acolo treaba se împarte după spinare și brațe. Antreprenorul apreciază anatomii, palpează și socoate energiile.

Unul cu spinarea lată și cu ceafa sanguină va umbla cu samarul. Adică va face pe măgarul. Samar înseamnă în ungurește și măgar și un fel de șea de lemn care poate fi încărcată cu cărămizi.

Altul va cerne nisipul printr-o sită de dimensiunile unei ferestre.

Cernerea nisipului se face de-asupra

unei lăzi dreptunghiulare pe ale cărei margini sita se plimbă într-o mișcare de dus și întors.

Un altul va purta cobilița cu o pereche de găleți plină ori cu ciment sau cu beton.

Și munca se distribuie mai departe. Unii vor duce cărămizile și le vor distribui zidarilor, iar alții vor stinge varul.

Salahorii vor face întocmai ce le va cere antreprenorul și dacă va fi nevoie ei vor umbla în patru labe, încărcăți cu cărămizi sau se vor cățăra pe podul ce duce spre planșee, cu greutate mari în spinare.

Salahorul vine din îndepărtatele sate ale foamei unde și-a lăsat familia și vitele în paza Domnului și e gata să îndeplinească ori ce muncă aducătoare de câștig.

Necalificat cum e, nu se tocmește niciodată pentru bani.

Hrana lui zilnică e pâinea neagră, sarea și un sân de tomate. Câteodată frige pe un vârf de băț un deget de slană.

Cum salahorii iau masa împreună ei își trec din când în când o sticlă cu rachi pe care o duc tăcuți la buze ca pe o goarnă afonă. Și fiecare cântă.

Asta e viața salahorului.

Muncitorii calificați

În categoria muncitorilor calificați intră zidarii meșteri și calfelele lor, dulgherii, electricienii, caloriferarii, monteurii de sobe și de băi, zugravii și tâmplarii.

Zidarul ridică zidul urmărind mental linia planului, El stabilește aderența dintre cărămidă și cărămidă. Mortarul leagă și înfrățeste.

Cocoțat sus pe planșe sau pe schele zidarul își contemplează lucrul și în acelaș timp cucerește cu fiecare cărămidă o victorie.

Zidul reprezintă un șir de mici dar exacte victorii.

Ca să-și verifice lucru zidarul măsoară verticalitatea peretelui.

În timpul acesta dulghierul modelează din cuie și lemn forma cofragelor în care se va turna betonul. Fierarul, îndoiaie, rupe și împletește vergelele care vor constitui scheletul planșului de beton.

Munca zidarului este cea mai ordonată și mai progresistă, acolo în lumea șantierului.

Zidarul, își urmărește lucru și este în același timp contemplativ și activ. Zidul lui se va urca atât cât indică planul. Într-o mână el ține mistria care netezește iar cu mâna liberă așează cărămidă peste cărămidă și lipește cu mortar.

Simțul contemplativ al zidarilor se manifestă în voie și poate de aceea majoritatea fumează în timpul lucrului.

Majoritatea muncitorilor calificați de pe șantier, cu excepția calorifer-گیوں și electricienilor lucrează numai vara ca furnicile.

Iarna își pot permite să joace și să cânte ca greerii.

Ritul betonului armat

Când apa, fierul, cărămida, nisipul, cimentul și pietrișul s'au adunat în jurul șantierului, omul începe să le ferece, să le descânte, amestecând bobii lui de sudoare cu materia aceasta care va deveni triumfătoare.

Când se toarnă fundamentul și mai târziu planșele de beton, șantierul e străbătut de un elan victorios și sună ca un corn al pământului și al elementelor.

Betonul armat care făgăduiește casei cea mai mare rezistență, este o superbă conexiune de forțe.

În compoziția lui intră fierul care garantează suplețea suprafețelor și piatra și nisipul, biruitoare de vremuri.

Prepararea betonului se face după un rit a cărui practică a dispărut odată cu întrebuițarea betonierei, o gură de fier care mestecă nisipul, pietrișul și cimentul.

Înainte și chiar acum pe șantierele mici, betonul se prepară după ritul de care vorbeam mai sus.

Salahorii amestecau o anumită cantitate de pietriș, de nisip și de ciment.

Pietrișul, nisipul și cimentul formau o mogâldeată ușor ridicată de forma unei mămăligi și în mijlocul mămăligii se turna apă.

Apoi, salahorii cu furcile, ca niște zeități ale întunericului evoluau într-o mișcare circulară și mestecau cele trei elemente.

Pasta groasă care rezultă turnată în șanțurile fundației sau dealungul cofragelor străbătute de fiare, se întărește și dă ceea ce se chiamă betonul armat.

Șantierul în soare

Lucrătorul apare pe șantier, după ce cocoșul și-a clătit glasul cu apa dimineții.

Sunt unele șantiere unde lucrul nu încetează nici în cursul nopții. Oamenii toarnă planșeele, sting varul, ciocănesc cărămidă și înecoaie fierul la lumina stelor și a câtorva becuri cu lumina stropită de murdărie.

Șantierul în soare pare o rană care sângerează prin toate zidurile lui roșii.

Oamenii vor să vindece această rană. Și pentru asta fiecare muncitor devine un strămbă-lemne, un sfarmă-piatră.

Scripeți ușurează povara omului. Povara aceasta micșorată coboară din

spinare în mâini, dar munca rămâne aceeași de-alungul unei zile cu soare.

Muncitorii șantierului se odihnesc numai când plouă.

Atunci clădirea e inundată de o pală aromată de argilă. Miroase a broaște și a melci și omul respiră încet, cu teamă de a nu alunga odihna.

La ora 12, se aude un fel de toacă și oamenii se reped cu fălcile încheștate și gurile uscate și însetate, la pâinea lor neagră ca o bucată de pământ, pe care o zdrobesc între degetele noduroase.

Gătlegul muncitorului e plin cu negei de praf, de var și de piatră și mâncarea nu alunecă.

Dar zeii au avut milă de aceste gătleguri și le-au dat ceea ce cerea pentru ele și poetul:

O Reine des Bergers!

porte aux travailleurs l'eau de vie pour que leur forces soient en paix.

Din popas în popas, arhitectul și antreprenorul singurii oameni care

pot aprecia obiectiv munca de pe șantier, verifică evoluția lucrărilor.

Când s'a turnat ultimul planșeu și casa a atins punctul cel mai apropiat de cer, zidarii înfig un ram verde sus într'un stâlp ca și cum ar înfige un steag într'o redută cucerită.

Ramul se usucă repede, muncitorii s'au cinstit cu țuică, cu măslina și cu roșii după obiceiul pământului și pornesc să dichisească în interiorul casei.

Acum vin parchietarii, zugravii, electricienii și instalatorii de sobe și băi.

Sfârșitul sezonului

Odată cu venirea toamnei casa începe să semene cu proiectul.

Arhitectul poate privi desăvârșirea imaginii reprezentate abstract pe plan.

Muncitorii au concretizat fiecare liniuță a planului și i-au dat ființă trainică de piatră sau cărămidă.

Când cade prima brumă viața șantierului moare.

Lucrările de finisaj se fac repede înăuntrul casei.

În curând casa își va oferi generos interioarele unor oameni mai fericiți, ca meșterii care au făptuit-o.

În fiecare toamnă Bucureștiul se înbogățește cu un rând de case noi.

Oameni care se mută în ele, surprind în primele nopți, ciudate gemete care ies din pereți, năpădesc din colțuri sau se ridică de sub podine ca un abur. În acele nopți geme trupul jefitei soții a meșterului Manole.

Pe urmă liniștea și rutina aco-peră totul.

Urma muncii se pierde sub patina zugrăvelii și sub pielea tencuelii.

Frigul gonește pe zidari, pe dulgheri și pe salahori în satele de unde au descis.

Casele făcute de ei se închiriază. Le închiriază un alt soi de oameni.

Fiecare om își caută, toamna, un colț. Cei care știu că nu-l vor găsi, sunt cuprinși de melancolia dispărării a poetului care spune:

*Wer jetzt kein Haus hat
Baut sich keines mehr.* V. CRISTIAN

Tragedia cercetătorilor naturii

a fost plastic zugrăvită de către savantul profesor dr. Marinescu într'o convorbire cu un ziarist. Trista sa experiență cu zeii politici a fost astfel rezumată cu propriile sale cuvinte:

— «Am căutat după exemplul măștrilor din străinătate să mă consacru științei, să fac știință pentru știință și să nu mă las ademenit de făgăduelile oamenilor politici, să nu mă înscriu în cutare sau cutare partid politic. Mi-am plătit scump independența. Căci oamenii noștri politici din nenorocire, în general nu încurajează decât pe acei cari fac politică militantă sau cel puțin se înscriu într'un partid. Pe de altă parte, este posibil, după cum mi-au spus unii prieteni, că aparținând unui partid, ași fi realizat lucruri mai însemnate. Am auzit de-alminteri pe unii colegi că au fost nevoiți să treacă pe sub aceste furci caudiene spre a putea obține mijloace de muncă științifică, laboratorii. Pus în această dilemă, poate că și eu însumi ași fi fost sedus de tentațiile, pe care, ca o sirenă, le încearcă politica. Dar ceea-ce m'a decis să rămân un singuratec și chiar să mă istovesc într'un fel de muncă zadarnică, sunt procedeele intrate în politica noastră, care n'are astfel decât legi independente de știință și de morală. Pot să

adaog că starea deplorabilă a țării noastre se datorește, bineînțeles fără să generalizez, unei lipse de estetică socială, sau de etică, — legea interesului imediat conducând aproape pe toți oamenii noștri politici. Cunosoc oare aceștia tragedia cercetătorilor fenomenelor naturii, cari urmăresc un ideal? Se știe oare că există un fel de somaj în cercetările științifice, în momentele de față, când lipsesc cele mai indispensabile unelte de muncă? Mi-aduc aminte de cuvintele pe care le-am repetat unui înalt om de stat: Viitorul este al științei. Vai de popoarele cari închid ochii în fața acestui adevăr. (Sunt vorbele ilustrului chimist Dumas). Iată încă, pe scurt, reflecțiile unui credincios al științei, care a căzut fiind lăsat să lucreze în condiții insuficiente. Și mai este adevărat că oamenii de știință cari fac politică sunt absorbiți de această ocupație și ceea ce câștigă în unele privinți pierd în altele, — deoarece politica are metodele sale, care diferă de cele ale științei, unde se cere abnegație, sacrificiu. Astfel îmi explic de ce foarte mulți oameni de știință intrați în acest învălmășag suferă un fel de transformare, care nu le mai permite să vadă în mod obiectiv realitatea și nevoile țării».

Recunoștință Mecenatului Alexandru Mocioni

Ilustritatea Voastră,

In numele Comitetului de redacție al revistei «Luceafărul», venim a vă ruga să primiți Ilustritatea Voastră asigurarea sentimentelor de înaltă venerațiune și recunoștință ce vă datorește acel grup de tineri, ce-au înființat menționatul organ de publicitate, a căror rugare a fost primită cu atâta căldură din partea Il. Voastre.

Vom păstra în viitor aducerea aminte a bunăvoinței ce Ilustritatea Voastră ați manifestat față de noi, și ne va servi drept căldură a țintei noastre dragostea cu care Ilustritatea Voastră îmbrățișați toate întreprinderile folositoare neamului nostru.

Cu distinsă stimă,

ION LĂPĂDATU, OCTAVIAN GOGA, IOAN LUPAȘ
Budapesta, 30 Maiu 1903.

Viața intelectuală în Maramureș

Cartea la Sighet

Cineva spusese, că în cele mai multe părți la provincie, sub raport cultural, se trăiește orizontal. Se plutește la suprafață, fără să se adâncească problemele culturale, cari frământă actualitatea.

Verificarea acestor afirmații nu pare grea. O atență supraveghere a manifestărilor culturale, documentează.

Un ansamblu întreg de împrejurări concurează la stăvilirea unei trăiri spirituale, la provincie. Sunt unele neajunsuri inerente depărtării de centrele culturale ale țării. Acestea determină și dezertarea unor personalități, factori de culturalizare și plasarea lor în capitale.

Însă nu-i mai puțin adevărat, că și năzuințele oamenilor sunt anemice. Mai ales când e vorba de acțiuni comune, pentru cultură.

Un exemplu elocvent ne oferă viața culturală a Sighetului.

Capitală de județ, cu toate instituțiile inerente, Sighetul, mai adăpostește cinci școli secundare cu corpurile profesionale necesare. Deasemeni, între cei 27.285 locuitori, nu vom neglija de a menționa ca element ce ar putea conta pentru viața intelectuală a urbei și un numeros corp ofițeresc.

Deci pătura intelectuală nu este mică: avocați, magistrați, profesori, medici, ingineri, ofițeri, funcționari superiori, preoți, învățători, etc. Seratele și balurile sunt bine populate.

Pentru a avea un indiciu asupra preocupărilor culturale ale acestor intelectuali, am cercetat la cele patru librării ale Sighetului, numărul cărților de știință și literatură pe cari le vând în total la an. Ni s'a dat o cifră de 450—500 volume.

Iată dar, capitala unui județ oferă debușeu pentru desfacerea a 450 cărți la an. (Evident: nu intră aici cărțile de școală). Și menționăm, că până acum un an, n'a existat la Sighet o bibliotecă publică românească, de unde să se poată împrumuta cărți pentru lectură.

Cifra de mai sus ni se pare infimă. Transformată în bani, cu un preț mediu de 70 lei la volum obținem suma de lei 28.000 bani consumați pentru hrană sufletească. Ca o curiozitate relatăm că depozitul C. A. M-ului din Sighet face vânzări de alt soi de cărți: «cărți de joc» în valoare de 228.000 lei anual. Interesul pentru biblioteca «Grimaud» este înmîit.

Spre a stimula gustul pentru citit, și a contribui efectiv la răspândirea culturii, tineretul maramureșan grupat în Asociația Presei, a înființat la Sighet, o bibliotecă publică românească, de unde orice abonat, își poate procura cartea dorită fără greutate.

Așezată în centru și înzestrată cu ultimele noutăți literare, această bibliotecă va deveni ceace se năzuiește: un instrument de intelectualizare a intelectualilor locali.

Teatrul Sighet

Importanța teatrului ca factor de culturalizare a fost evidențiată. Statul însuși leagă nădejdi de el, pe cari le trădează, prin subvențiile ce le acordă acestor instituții.

La provincie, publicul nu este mai puțin amator de reprezentații teatrale bune. Diferitele trupe, înscrisi succese de casă respectabile, cu ocazia turneelor ce întreprind în provincie.

Sighetul însă este lipsit de astfel de spectacole. Itinerariile trupelor cari fac turnee prin țară, omit în permanență Sighetul.

Motivul va fi și depărtarea de centru. Dar mai este și altceva: majorității publicului românesc de aci îi lipsește o educație teatrală, care să-i suscite curiozitatea pentru reprezentații românești de teatru. Acest fapt îl confirmă înșele acele trupe cari hazardează să viziteze orașul, recoltând succese materiale inferioare.

Dar în afară de această lacună, este una și mai mare: lipsa unui local adecvat reprezentațiilor de teatru. Interesul pentru cultură al edililor locali nu este atât de progresat. Din cauza lipsei de sală trupele ne ocolesc.

Dar tot această lipsă împiedică și înfripirea reprezentațiilor de diletanți, atât de dese în alte părți. Situația descrisă privește pe români.

Minoritarii — deși mai puțini — stau mai bine. Ei au două săli potrivite pentru reprezentațiile culturale. Iarna în aceste săli desfășoară o intensă activitate culturală.

Iar pentru vară, le vin întotdeauna câte o trupă ungurească de teatru, care de reprezentații în teatrul de vară (acesta al primăriei).

La reprezentațiile ungurești de operetă și vodevil românii nu lipsesc. Vestigiile ale trecutului...

Meseriașii români

Un alt fenomen curios în Maramureș: județ cu populație în covârșitoare majoritate românească, totuși micii industriști și meseriași sunt streini.

Românii deși isteți la cap și la mână, sunt puțini cari s'au dedicat meseriilor. Și aceștia s'au maghiarizat în mare măsură.

Procesul de desnaționalizare, se săvârșea ușor și rapid.

Micul valah venit la oraș la meșter strein, rupea legătura cu satul, trăind între colegii lui streini. Lucrând apoi pentru protipendă, care era maghiară, trebuia să se dea repede pe brazdă. Mai adăugăm și faptul, că cei mai isteți dintre ei, intrau în legătură de familie de alt neam căsătorindu-se cu vre-o fată sau vre-o nepoată de a maestrului, păraseau ușor limba, rămânând

numai cu religia originală. Deaceea, azi vedem foarte mulți meseriași cu numiri românești ca: Văleanu, Viorel, Nistor, Pop de ex. cari vorbesc greu românește.

Pe mulți îi vedem participând intens la viața socială a minoritarilor de aci. E just că mai ales comunitățile religioase minoritare fac eforturi pentru a-i menține în situația de până acum.

Aceste eforturi n'au atras atențiunea oficialităților românești, ca să-i recâștige.

Chiar și în organizațiile de breaslă, deși sunt în număr mai mare, erau sub hegemonia colegilor lor maghiari,

În ultimul timp însă se observă la ei o bruscă trezire. Cultura, care le este accesibilă, încearcă să și-o însușească în limba românească. S'au organizat și manifestat ca breasla românească, și cu acest colorit vor să-și cucerească locul. Desigur că ei cenștiuiesc un puternic mijloc de cucerire a vieții orășenești.

Tendența în această direcție se afirmă tare. Nu este lipsită de merite în această ridicare nici activitatea tânărului inv. dir. Gh. Negrea, care le-a organizat un cor, o orchestra și care se ocupă de aproape de ei.

Au reușit să trezească din somnolență și oficialitatea românească. Numai că, aceasta să nu-i atragă spre politica de partid, ci să-i lase să-și urmeze drumul, fără infiltrățiuni interesate.

Paisajul maramureșean

Este unul dintre darurile cu cari a hărăzit creatorul acest colț de țară.

Pitorescul regiunii încântă pe toți acei cari știu să aprecieze farnecul unui apus sau marea unui răsărit de soare, pe toți acei ale căror coarde știu să vibreze la cea mai perfectă creație.

Turiștii încercați, sunt de acord în a recunoaște, că munții și codrii maramureșeni, oferă regiuni de splendoare unică. Elveția și alte țări au găsit o bogată sursă de trai în frumusețea regiunilor. Le-au organizat și au putut să primească streini, cari culegeau impresii și lăsașu bani pentru locuitori.

Maramureșul ar fi cu atât mai avantajat cu cât poate oferi la tot pasul și izvoare cu ape minerale, cu efecte curative recunoscute.

Această «bogăție» însă a rămas exclusiv pentru țăranul maramureșean, care o consumă alături de un bulgăre de mămăligă și o ceapă.

Sălbăticăia acestor munți cu poteci ascunse, este într'adevăr impresionabilă.

Cădeau răpuși de săcure codrii maramureșeni, dar nimeni n'a încercat să-i protejeze.

Remarcăm însă un început bun, deși cam târziu. Este al inimosului artist pictor Traian Bilițiu-Dancuș și al harnicului tânăr F. Nistor cari au început o serioasă acțiune

de organizație a turismului în Maramureș. Pe lângă marcarea unei poteci mai sigure, au construit și câteva cabane și case de adăpost menite să înlesnească odihna vizitatorilor. Mai adăogăm și educația sistematică ce se face în această direcție sărăcitului popor maramureșean, care va avea de tras apreciable foloase în urma turismului.

Un colț de artă

Sighetul adăpostește într'un colț al Palatului Cultural o sumă de obiecte, cari ținute în cue pe pereți sau încărcate de natalină constituiesc ceiace în limba oficial se numește muzeul etnografic maramureșean.

Cu toată paragina în care zac, obiectele strănse prin osârda dlui prof. Gh. Vornicu, reprezintă o valoroasă artă, expresie a

sufletului maramureșean. Căci pe lângă marea calitate ce o are acest popor de a putea trăi cu nimic, mai are încă una: păstrează un suflet de o sensibilitate artistică distinsă.

Mediul înconjurător a imprimat manifestărilor artistice ale țaranului maramureșean pecetea unei originalități remarcabile.

Două sunt domeniile în care țaranul maramureșean își exteriorizează sensibilitatea sufletească:

a) lemnăritul (cioplitori și construcții),
b) țesătoria (pânză, broderii, lucrări de lână, covoare).

Lucrările în lemn, incrustăturile de linii sobre și viguroase constituiesc nedesmintite expresii ale artei, după cum urzeala și «bătătura», dau naștere acelor minunate imbinări de culori — nici odată peștrițe și stridente, ci întodeauna severe și unitare,

cari evidențiază calitățile reale ale maramureșenei.

Ochiul atent și înțelegător este atras de ciopliturile istețe, care dau expresie și crează poarta sau pridvorul casei maramureșene.

Tot așa atrag producțiile femecești. Expoziția de artă casnică românească, de anul trecut din București a confirmat calitățile artistice ale țaranului maramureșean. Premiile cele mai mari, decernate pentru lucrările din lemn și lână expuse de Maramureș, ar putea constitui barem un indemn. Indemnul de a nu lăsa să se distrugă această comoară artistică și de a conserva lucrările vechi în culori vegetale, în cari obiditul colț de artă, desorganizatul Muzeu maramureșean, este atât de bogat.

MIHAI MARINA

ACTUALITAȚI

Cronica socială

Fundațiunea Rockefeller acordă o importantă subvenție Institutului de Psihologie din Cluj.

Fundațiunea Rockefeller a acordat o subvenție de 2000 dolari pentru anul în curs Institutului de Psihologie al Universității din Cluj. Această importantă subvenție e destinată să acopere cheltuielile unui vast program de cercetări de analiză factorială aplicată la personalitate, întreprinse de D-1 Docent N. Mărgineanu cu un grup de colaboratori sub conducerea D-lui Prof. Ștefănescu Goangă, Directorul Institutului. Analiza factorială e un capitol nou în psihologie, inițiat acum trei decenii de Prof. Spearman dela Londra și desvoltat în ultimii ani, datorită cu deosebire contribuțiilor americane ale Prof. Thurstone, Kelley și Hottelling. D-1 Mărgineanu, în calitate de bursier al Fundației Rockefeller, a făcut studii speciale cu Prof. Spearman și Kelley, iar în ultimul timp a fost un colaborator al Prof. Thurstone la Chicago, Prof. Thurstone, pornind dela metoda elaborată de Spearman, a reușit a da cea mai exactă și mai completă metodă de analiză statistică a factorilor dela baza laturii cognitive a persoanei. Cercetările întreprinse de D-1 Mărgineanu au drept scop de a continua această operă, încercând să izoleze și definească factorii dela baza temperamentului și caracterului. Programul cercetărilor a fost stabilit în acord cu indicațiile critice ale lui Spearman și Thurstone și are drept scop continuarea operii începută de ei. El se integrează într'un program internațional de cercetări, preconizat de Prof. Thorndike dela Universitatea Columbia, New-York și prezidat efectiv de Prof. Spearman dela Londra, fondatorul metodei.

Psychometrika.

Un grup de psihologi statisticieni din America, țara în care statistica aplicată la științele sociale a luat cea mai mare dezvoltare, a luat inițiativa fondării unei Asociații de Psihometrie, analogă cu Asociația de Biometrie, fondată în Anglia, Asociația de Econometrie, fondată în America etc. Societatea e constituită cu caracter internațional și are drept scop coordonarea și intensificarea cercetărilor statistice din domeniul

psihologiei din întreaga lume. Colaboratorul nostru, D-1 Docent Nicolae Mărgineanu dela Universitatea din Cluj, a fost invitat de grupul inițiator al Asociației să accepte a fi membru fondator în Asociație. În ajungerea scopurilor urmărite Asociația a hotărât editarea unei reviste cu caracter internațional *Psychometrika*, care va servi drept organ al Asociației și va centraliza publicațiile de seamă în acest domeniu,

N. Mărgineanu, Professor Lewin's conception of laws. *The Journal of General Psychology*. Vol. XII. 1935. Ep. 397—415.

O analiză critică a concepției lui Lewin, fost profesor de psihologie la Universitatea din Berlin și actual profesor la Universitatea Cornell din Statele Unite. asupra legii științifice. După Lewin principiile de bază ale legii științifice sunt *validitatea fără excepție și omogeneitatea absolută* a fenomenelor. Un fenomen devine lege atunci când în aceleași condiții se produce exact în acelaș fel, fără nici o excepție. E principiul validității fără excepție. El e posibil datorită celui de al doilea principiu, în virtutea căruia fenomenele sunt în natura lor perfect omogene și continui în timp și spațiu. Datorită acestor două principii ceiace are validitatea într'un caz, are deplină validitate în toate cazurile și invers. Cunoștința completă și fără rest a unui singur fenomen îndreptățește pe deplin formularea unei legi. Rezultatele unui singur caz pot fi generalizate cu deplină exactitate la toate celelalte pe lângă condiția că respectivul caz e deplin și fără rest cunoscut. Studiul statistic, care prin natura sa tratează cu o mulțime de cazuri, nu e necesar și nu are nici un rost.

În opoziție cu aceste principii, al validității fără excepție și al omogeneității absolute, precum și al deplinei suficiente a unui singur caz, D-1 Mărgineanu formulează principiul omogeneității relative, al probabilității și al necesității tratării statistice cu un număr mare de cazuri. Fenomenele nu sunt nici cind absolut omogene. Ele au totdeauna o anumită individualitate. Ele sunt permanent o ciudată și misterioasă, dar reală, combinație de omogeneitate și eterogeneitate, continuitate și discontinuitate. Acest fapt e tot

mai mult recunoscut pe zi ce trece nu numai în cazul științelor sociale, ci și chiar în acela al științelor fizice. Teoria quantelor e probă. Fenomenele nefiind nicicând absolut omogene și continui, legea științifică absolută, cu validitate fără excepție, e o imposibilitate. Avem numai legi relative, care reprezintă o probabilitate mai mare sau mai mică, nicicând însă o exactitate. Tratarea statistică a unui mare număr de cazuri e absolut necesară în formularea oricărei legi.

N. Mărgineanu, Sur l'analyse des «facteurs» psychologiques. *L'Année Psychologique*. XV. 1934. Pg. 35.

Analiza factorială aplicată la psihologie tinde a revoluționa întregul ei edificiu, făcînd o tabula rasa peste toate unitățile descriptive și explicative de până acum, cum e memoria, atenția, asociația etc. În locul lor alte unități de natură strict obiectivă, absolut independente de subiectivitatea cercetătorului. Spre deosebire de primele unități descriptive, stabilite mai mult pe cale deductivă și cu scopuri mai mult didactice, unitățile factoriale sunt unități reale și functionale, stabilite pe cale strict inductivă și streine de orice notă didactică. Așa sunt factorul G dela baza cunoașterii stabilit și măsurat de Spearman, factorul W dela baza voinții, C dela baza temperamentului și așa mai departe.

D-1 Mărgineanu încearcă a (a) demonstrat ecuațiile dela baza analizei factoriale, (b) de a arăta felul practic de a se lucra cu metodele lui Spearman și Thurstone, socotite drept cele mai bune și (c) de a arăta obiecțiile critice, de care analiza factorială e susceptibilă.

N. Mărgineanu, Les «facteurs» psychologiques. *L'Année Psychologique*. Vol. XV. 1934. Pp. 18. Paris. Alcan.

O punere la punct a factorilor psihologiei, izolați și definiți prin metoda analizei factoriale de către Spearman și elevii săi, Thurstone și elevii săi, Kelley etc. Spre deosebire de studiul precedent, destinat a da tehnica matematică a analizei factoriale aplicate la psihologie, studiul prezent are drept scop prezintarea rezultatelor obținute cu această metodă.

Salonul de toamnă Pictură - Sculptură

În cochetul «Salon al Artelor» dela Șosea, înconjurat de minunatul decor al arborilor parcului, departe de vacarmul orașului, s'a deschis acest salon de toamnă. Nu înțelegem de ce s'au lipit acele inestetice afișe pe colanadele dela intrare, deoarece contrastează neplăcut, iar impresia ce-ți dau (poate chiar pentru mulți) e că te afli în fața unui magazin în lichidare totală! Și, dragă Doamne, nu e adevărat, deoarece înăuntru se adăpostesc lucrări de artă, de reală valoare. Sunt lucrări în majoritate ale tinerilor artiști, care n'au cunoscut încă mirajii succesului, de aceea sunt plini de avânt, poate adesea puțin timizi, uneori sunt stângaci, însă nici unul nu afectează maniera — nimic nu afișează îngâmfarea ratatului.

Ne bucură mult bunul simț ce dănuște în organizarea acestui salon. Comitetului organizator, îi revine toată lauda pentru selecționarea și trierea lucrărilor expozanților. Lipsa de concesiuni influențelor din afara preocupărilor artistice este evidentă.

Cu toate acestea, am aflat, că acest salon a avut cel mai trist vernisaj. Mai cu seamă oficialitatea a ținut ca întotdeauna să arate o totală indiferență, din partea Ministerului Cultelor și Artelor nefiind nici cel mai umil reprezentant. Regretăm profund și sincer acest fapt. Nimic nu distruge mai mult elanul unui artist, decât indiferența de bonz a oficialității noastre.

Este inutil să subliniem pentru artiștii noștri plastici — nu vorbesc de neghină — mai multă solitudine, căci succesele obținute de țara noastră în străinătate, se datoresc în mare parte lor. D-nii Nenițescu, Verona, și Cisek pot da oricând referințe despre aceasta.

Salonul alcătuit — după cum am spus — cu atât bun simț, în ansamblul lui este de un apreciabil nivel artistic. Cercetând lucrările celor 80 de

artiști expozanți, îți faci o idee cât mai precisă de stadiul evoluției plasticei noastre, până la momentul actual. Regretăm însă lipsa participării la acest salon, a artiștilor de «marcă» mai vârstnici.

Am fi putut compara randamentul tehnic al posibilităților de rezolvare a temelor de estetică, din lucrarea vreunui tânăr expozant, cu vreun maestru «en vogue». Chiar pentru ținuta mai frumoasă și de dragul acestui salon — care, trebuie revendicat de toți artiștii plastici, de veritabilă valoare — trebuia să expună Un Ișer, Tonitza, Pătrașcu, Șirato, etc.

* * *

Am spus, că în compoziția acestui salon intră 80 de artiști cu un total de 249 de lucrări. Din acest impresionant lot de expozanți — sculptori sunt abia șapte! Să fie oare pictura mai ușoară decât sculptura?

Vom începe deci să cercetăm partea cea mai bogată a salonului, pictura. Aci, observăm cu destulă precizie că tema cea mai exploatată e peisagiul. Puține portrete și câteva nuduri de o dubioasă valoare artistică, — excepție face d. Ciucurencu, asupra căruia vom reveni cu mult drag.

Vedem așa dar că genul peisagiului are mai multă comuniune cu tinerii pictori. Iată deci o pistă pe care vom vedea detașându-se cei mai destoinici și mai dotați dintre tineri. Peisagiul oferă tânărului îmbăcsit de teoriile savante — mai mult sau mai puțin — ale profesorilor din școlile de Belle-Arte, o cât mai largă posibilitate de interpretare. Tânărul trebuie să ție doar seamă de perspectivă și de vibrația aerului, poate deci să jongleze cât îi permite axa sensibilității sale. Deci, peisagiul este genul de pictură în care artistul își poate descifra cu multă lejeritate toată gama sensibilității sale. Dacă în acest salon de artă adevărată vedem și o sumedenie de lucrări efectuate în «la manière»

de... faptul acesta ne întristează destul de mult.

Nu este nimic mai de disprețuit, decât să împrumuți mijloacele de interpretare ale altui artist, care sunt ale lui și numai ale lui. Cel ce utilizează aceste procedee de a «lua de-a gata», nu va realiza nici când operă viabilă.

Niciodată nu s'a pus cu mai multă ardoare și cu multă intrasigență, problema personalității artistului creator, în opera sa, ca acum! Și când arta modernă evoluează sub această egidă, cel care împrumută mijloacele interpretative ale altora — în esență deci personalitatea lor — ce va realiza oare acest artist, când este atât de inexistent în lucrarea sa? Spunem aceste lucruri cu destulă tristețe — deoarece mulți nu prea cunosc acest canon artistic. Exemplul cel mai evident ni-l oferă d. Sevastian. Un perete întreg e rezervat lucrărilor sale cari mai toate ar putea fi iscălite fără nici un inconvenient de un Palady tânăr. Nu — d. Sevastian, așa cum a început, nu va putea face artă. A pornit greșit! Acest Salon de toamnă, care de fapt este al generației pline de primăvara elanului, pleiada aceasta de artiști, păcătuște prin faptul că — și aduce insistent aminte de înaintașii lor.

Câțiva cari refuză acest procedeu reușesc să realizeze panouri de o frumusețe pe deplin artistică. Câteva nume se detașează cu toată demnitatea personalității lor, pe cari creionul nostru le înseamnă cu drag, în câteva notări succinte.

Un colț de plajă semnat de Eugenia Doncet, lucrat cu atâta emoție și elan, cum n'am văzut la nici un pictor de marine. Te subjugă frumusețea variațiilor de albastru — iar fuga pe plaiuri e demnă de penelul unui maestru! Un alt artist — în fața căruia te oprești cu multă emoție — este d. Ciucurencu. Drumul parcurs de acest artist este prodigios. Dela compozițiile din anii trecuți, lucrate într-o factură rece, până la lucrările de acum pline de avânt, e un salt impresionant.

În lucrările de acum remarcăm eleganța îndemnării de a surprinde mișcarea personajilor și sensibilitatea gri-ului. Cât privește nudul din colecția d-lui Malcus, se remarcă aci un roz ce merge spre excepțional. D. Alexandru Dudu, ne oferă un «Montparnasse pe ploae», de toată frăgezimea. E atâta delicatete în tratarea acestui peisaj, încât rămâi uimit de posibilitățile acestui artist! Iată un tânăr căruia-i vom urmări cu drag desfășurarea în timp, spre a-i putea grava curba evoluției artistice. Un veritabil talent! Un alt artist ce se relevă este d. Gherner Ion. Pecetea lucrărilor sale e sinceritatea sensibilității. Aceleași considerente pentru d. Mihalcea Const. cu mențiunea că este mai policrom decât precedentul. D. Năsturel expune lucrări de frumoasă ținută artistică, în deosebi «La tulipe noire» vorbește mult. Să se ferească însă de culorile de afiș, care acum îl tentează destul de serios. Înlăturând pasta aceasta destul de seacă, credem că va obține printr'o pastă fragedă, rezultate cu mult mai bune. D. Pantelimon Const. ne farmecă prin cele 3 compoziții expuse. De un colorit cald, ce foarte rar îl întâlnim în compozițiile prea cerebrale ale celorlalți artiști, acest artist dovedește cu prisosință că știe să se deseneze și că, cunoștințele de de-

taliu ale compoziției nu-i sunt străine. Compozițiile expuse sunt lucrări excepționale. D. Const. Ionescu nu are destul curaj să spue ce vrea, deși mijloacele tehnice nu-i sunt străine. D. Labin Gh. expune o compoziție plină de parfumul romantismului (în sensul frumos romantic), cu multă îndemnare în mișcarea personajilor. D. Miracovici Paul ne oferă trei peisagii de o tristete apăsătoare. Coloarea sa are frăgezimea pastelului. Verdele închis atât de insistent întrebuițat are în mâna d-lui Miracovici nebănuite aspecte. Tacian, cu toată stângăcia desenului știe să picteze pe alb, ceea ce denotă cunoașterea culorii destul de bine.

D. Vânătoru expune un portret de toată gingășia. Remarcăm evoluția plastice d-sale.

Nu putem încheia aceste rânduri despre pictură, fără a reproșa comitetului salonului, faptul că a lăsat să se strecoare acolo doi domni ale căror lucrări n'au nimic comun cu arta. Sunt exemplare tipice de insensibilitate. Primul d. Grant, un acuarelist pe vremuri bun, expune două zarzavaturi intitulate «flori». Secundul d. Pantely-Stanciu lipsit de ori ce elementar bun simț, exhibează o pânză cu titlul în catalog «Târg la Rucăr». Este imposibil să privești această oroire. Culoarea are aspect de «guano» (în sen-

sul generic al materiei), iar desenul este infam. Zugravul de firme Stern ar fi făcut un lucru mai acceptabil.

Dacă la capitolul picturii am formulat atâtea critici, în domeniul sculpturii ne vom lăsa tratați cu tot entuziasmul. În primul rând ne bucurăm de lipsa participării «iposarilor». D. Dumitru-Bârlad nu este pe nici o câră — nici cu cel mai mic minuscul și șmecheresc bibelou. Cei șapte sculptori, tot unul și unul — ne oferă lucrări de matură gândire. Pasta este frământată de mâini pline de pietate. Entuziasmul lor e prezent în ori ce lucrare și comunică fără nici o dificultate cu spectatorul. Pentru că ne este teamă să nu supărăm pe vreunul, insistând mai mult asupra altuia (artiștii sunt susceptibili) vom enumera doar numele lor: Borgo-Prunt, Grosu Cristea, Irimescu Ion, Jiga, Iacob Andrei Popovici și Stanea.

Cu micile obiecțiuni făcute; acest salon este destul de ilustrativ pentru mișcarea plastică, iar pentru public un element prețios pentru cultivarea simțului estetic. Cercul Artistic merită toată lauda pentru munca și râvna depusă pentru promovarea elementelor de reală valoare artistică.

Noi însemnăm aci cu toată corectitudinea profesională — acest eveniment de deosebită însemnătate culturală.

NICOLAE CRISTEA

Sensibilități pentru atacurile din presă

București, 29 Octombrie 1895
25, Strada Cătuului

Iubite d-le Mocioni,

Este mult timp de când n'am avut plăcerea să vă văd și nu știu dacă o mică rugăciune a mea va găsi ecou la D-ta. Sper că da și de aceea o fac.

Cetesc regulat *Dreptatea* și văd cu mirare că corespondențele din București sunt regulat ostile partidului conservator. Nu-mi explic lucrul altfel decât se vede că corespondentul este unul din numeroșii studenți de pe aici care se adapă și se otrăvesc în mlaștinele socialiste. Cât timp însă ne-a fost nouă ostil mi-a fost egal, dar când ostilitatea atinge dureros țara lucrul mă măhnește. În ultima corespondență se spune că Generalul Iacob Lahovari a fost pus în disponibilitate fiindcă a fost pâlmit la Sinaia și s'a bătut ca la cărciumă într'un club. Absolute minciuni. Generalul într'un club a dat o palmă, dar nu s'a părut nici bătut ca la mahala cu nimeni. În urma incidentului s'a bătut de două ori în duel și a fost rănit foarte grav. A zice că a da o palmă este a se desonora, mi se pare un ce monstruos. Generalul a fost pedepsit din patimă politică, și este păcat căci alt ofițer care să apropie măcar valoarea lui Lahovari nu avem.

Cum nu dorim să se creadă de românii de dincolo că la noi fostul șef al Statului Major, fruntea armatei

s'a bătut ca la mahala, mi-am permis să-ți adresez d-tale această rectificare.

Încă odată te rog scuză-mă dacă tederanjez și mă crede Al D-tale devotat,

TAKE IONESCU

Răspuns la scrisoarea lui Take Ionescu, din 29 Octombrie 1895

Iubite d-le Ionescu,

Primind prețuita-Ți epistolă în momentul plecării mele incoace n'am întârziat a fi pofti pe cei dela Direcțiunea Dr. să facă o rectificare în sensul informațiilor ce ai binevoit a mi le da.

Care precum vei fi văzut a și apărut în nr. 235.

Dacă cetești regulat *Dreptatea* de sigur vei fi observat că de multe ori chiar și nouă fondatorilor ei, ni s'a dat ocaziunea a fi nemulțumiți. Acum de curând încă s'au făcut unele schimbări în redacțiune, cari ne îndreptățesc a spera că asemenea neajunsuri vor înceta sau cel puțin se vor înpuțina.

Îți mulțumesc pentru amicabile-Ți informațiune și rugându-Te ca la oricare ocaziune obvenită să binevoiești a ne onora cu reflecțiunea D-tale semnez pe lângă complimentele mele către Doamna

Al d-tale devotat,

ALEXANDRU MOCIONI

Mihail Sadoveanu: „Frații Jderi”, Cezar Petrescu: „Lucaefărul”, Axel Munthe: „O carte de demult”. (Ed. Națională—S. Ciorniei. București).

Dintre prozatorii actuali ai scrisurii românești, d-l M. Sadoveanu este singurul reprezentant al romanului istoric.

În «Frații Jderi», admirabilă întru chipare epică, recunoaștem pe același Mihail Sadoveanu din «Zodia cancerului». Noul roman istoric ne aduce aceeași limbă, cu arhaice miresme de busuioac, iar în acțiune un aer tihnit de boierie străveche.

Povestea e simplă: un copil care-și face ucenicia vieții; prima dragoste, prima desamăgire.

Eroul povestirii este de o complexitate spirituală unică în literatura d-lui Sadoveanu. Ionuț are patimi mari, dar și calități. E viclean, lingușitor, alintat și fricos; are însă inimă bună, judecata ageră și e de o sensibilitate sufletească rară.

Acțiunea se petrece pe la 1469, în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, când — după letopisețul lui Ureche — au intrat Tătarii în țară. (Figura lui Ștefan cel Mare i-a fost simpatice întotdeauna d-lui Sadoveanu).

Eroul principal al romanului este Ionuț, al patrulea fiu al comisului Manole Pârnegru, zis și Jder cel mititel. Tânărul Jder este prieten cu Alexandrel, întâiul fiu (puțin cunoscut) al lui Ștefan Vodă și împreună cu acesta pornește de acasă, lăsându-și mama-i adoptivă (comisoaia Iisafra) în lacrimi și intră în lume, în căutarea dragostei. Prins frate de cruce cu Alexandrel, Ionuț bate drumurile la moșia jupânească Tudosia din Ionășeni și se îndrăgostește de Nasta, frumoasa fată a jupânească, pentru care nutrește gânduri de dragoste și vârstă domnească.

Ionuț pare c'ar fi fericit — căci îl iubeste Nasta — deși îl roade trădarea frației de cruce. Jupâneasa Tudosia, având legături cu boierii refugiați în Polonia, pune la cale răpirea lui Alexandrel. Ionuț, aflând de aceasta, reușește prin luptă să-l scoată pe Alexandrel din pericolul în care-l aruncase dragostea pentru Nasta viclenei jupânești. Curând năvălesc hoardele tătare. Nasta e răpită. Ionuț, plecând să-și caute iubita, află că Nasta, fiind vândută de Tătari unui pașă turc, s'a aruncat în Dunăre.

Sâmburele acțiunii acestui roman nu se sprijină pe fapte istorice, ci numai pe atmosferă istorică; totuși informațiile romancierului sunt corecte și bune.

Trecutul istoric este reînviat de d-l Sadoveanu cu acea delicatețe și cu acel dar de cercetător, pe care numai un artist desăvârșit poate să le încerce. Urmărești cu emoție întâmplările, râzi și te veselești odată cu eroii, trăești împreună cu ei, în lumea aceea înviată cu atâta meșteșug de romancier.

* * *

Mihail Eminescu, un adevărat «lucaefăr»

spiritual și politic, a fost în ultimii ani punctul către care critica și istoria literară și-au concentrat toată atenția. (Cea mai serioasă și mai bună lucrare asupra vieții lui M. E. este a d-lui G. Călinescu).

În vremea din urmă M. E. a fost abordat și de romancierii. Prima transpunere în roman a unui episod din viața lui M. E. a încercat-o criticul Lovinescu, în «Mite», cu un succes remarcabil.

Cu «Lucaefărul» (se putea da acestui roman un titlu mai adecvat și mai sugestiv?) consacratul romancier Cezar Petrescu a încercat o nouă romanțare a vieții lui Mihail Eminescu și, după cum se poate constata din primul volum, apărut în bune condiții tehnice, a izbutit magistral.

Vieța lui Eminescu, tragică, situată în epocă, angrenată în destinul familiei sale, în sine reprezintă elementele unui patetic roman. D-l C. Petrescu a reușit să le închege aceste elemente într'un bun roman, interesant prin însăși acțiunea lui, nu numai prin faptul că eroul romanului este Eminescu. Romanul are un ritm epic foarte viu.

Romancierul, împletind într'un chip minunat adevărul cu ficțiunea, ne-a oferit în «Lucaefărul» prilejul plăcut de a trăi în intimitatea copilului hoinar, îndrăgostit de mărețiile naturii.

La începutul romanului ni se arată atmosfera familială în casa căminarului Eminovici dela Ipotești și familiară numai cu Raluca, visătoare și blânda mamă a poetului, cu Marieta, sora lui, și cu moșnegii satului, dela care micul hoinar al tuturor plaiurilor din jur ascultă povești și legende. Lumea lăuntrică a poetului este zugrăvită dela început. Romancierul a știut prinde nu numai formele generale ale simțirii micului Eminovici, ci chiar și anumite amănunte. Un exemplu din câteva: Pe micul Mihail îl impresionează adânc buciumul ciobanului Alexe care sună duios vara pe deal, iar această puternică impresie se va cristaliza mai târziu în cunoscuta poezie a poetului nostru.

Moșnegii și babele satului (Moș Miron Prisăcarul, baba Chiva, baciul Trofim) deși figuri născocite, sunt portretizate atât de puternic, încât, concrete în existența lor sufletească, creiază verosimilul.

Vin și anii de școală. Smuls din lumea pe care și-o apropiase în hoinărele lui de basm, Mihail este dus la Cernăuți la K. K. Obergimnazium, unde Valahii erau batjocoriți și disprețuiți ca sălbateci. Desigur că și micul Mihail trebuie să îndure o serie de persecuții la școală. Numai doi profesori îl prețuesc: Arune Pumnul și Neubauer, profesorul de istorie. Acum începe să se releve sentimentul de mândrie națională și de demnitate.

De-o parte, neputând suporta atmosfera Cernăuților instreinați, de altă parte, obsedat de lumea pe care o lăsase la Ipotești, Mihail fuge dela școală.

Urmează pribegiile cu trupele de teatru prin Muntenia, Ardeal și Banat, umila vieță

de funcționar la Botoșani, rățăcit într'o lume care nu-l înțelegea, colaborarea la revista «Familia», călătoria la Blaj, Sibiu și București, pe care poetul adolescent o face pe jos, adesea desculț, vieța de sufleur la Giurgiu, în trupa lui Aristia și Caragiale.

Volumul se termină cu turneul pe care Societatea dramatică a artiștilor superiori din București l-a făcut la Botoșani. Eminescu, sufleurul trupei, e ridicat de oamenii căminarului Eminovici.

Singuratecele episoade se înlănțuie în mod firesc, într'un stil curgător, presărat cu expresive analize sufletești, adeseori făcute prin scurte și vii dialoguri, și împodobit cu descrieri scurte, pentru crearea atmosferei. Romancierul evocă în chipul cel mai plastic natura, în mijlocul căreia petrece poetul, dându-ne în primele pagini pasajii ce ne reamintesc de «Scrisorile unui răzeș» și de tot ceace este descriptiv în opera d-sale.

Ca într'o mare frescă avem frământările societății românești contemporane: Unirea, Cuza, secularizarea averilor mănăstirești, împrăștierea, Bucureștii într'un moment de tranziție și prefacere, Arune Pumnul cu Lepturariul său, școlile din Blaj. Romancierul a reconstituit cât se poate de fidel mediul politic și social al timpului.

Centrul de interes al romanului îl formează psihologia eroului principal. Interesul este viu întreținut, prin aparițiile geniului în germene, cu întreagă problematica lui, în eul copilului Mihail. Spre deosebire de criticul Lovinescu, care în «Mite» a reușit să recreeze numai sensibilitatea umană a poetului, d-l Cezar Petrescu a făcut să trăiască organic ființa lui Eminescu, cu tot specificul ei. Ne-a dat un M. Eminescu încadrat organic epocii și locului, condiționat de evenimentele istorice și de ideile timpului său; un Eminescu învăluit de o atmosferă melancolică, hărțuit de un sentiment de tristețe; timid, iubitor de natură și de fanterie, stăpânit încă de mic de un sentiment de demnitate, de mândrie de rasă și de neam nobil; Un Eminescu cu o scăpărătoare inteligentă, cu o vie sensibilitate, mereu aplicat spre renunțare la vieță și la orice, înclinat spre vagabondaj, recalitrant față de disciplina familială.

Pana meșteșugită a romancierului a reușit să dea vieță și un contur precis și celorlalte personaje. Raluca, mama poetului, e o femeie fină, delicată, liniștită; căminarul aprig și sever; Marieta, Arune Pumnul și alte personaje, fie reale, fie imaginate, sunt evocate cu pană de maestru.

«Lucaefărul» este o carte rară, care aduce o perfecțiune de formă, cum în puține cărți întâlnim; un masiv roman, în acțiunea căruia d-l Cezar Petrescu a țesut cu deosebită artă complexul de fapte care au plămădit sensibilitatea și caracterul lui Mihail Eminescu.

* * *

Numele doctorului Axel Munthe este cunoscut publicului românesc prin «Cartea

dela San Michele», lucrare merituoașă, ce închide între filele sale un prisos de bună-tate, umanitate și simțire cum foarte rar întâlnim la scriitorii români actuali. Prin aceasta, celebrul scriitor a captat atenția, cucerind sufletele, și a devenit în scurt timp un preferat al publicului românesc (al publicului dornic de literatură bună).

O nouă carte a doctorului Axel Munthe, apărută în vitrina librăriei românești este binevenită.

În «O carte de demult» autorul nu ne înfățișează o lume nouă. Cititorii «Cărții dela San Michele» vor regăsi în noul volum multe din vechile lor cunoștințe; vor avea prilejul să petreacă printre aceleași animale necăjite și printre aceiași oameni nenorociți cu cari s'au deprins așa de mult.

Doctorul Axel Munthe, din viața-i plină de peripeții, desprinde la întâmplare luminoase crâmpoșe, pe care, povestindu-le cu o spontană simplitate, emoționant și cuceritor, le dăruiește cititorilor, drept mărturie ale unui spirit superior, nobil—prieten al celor mulți, săraci și umili. Cititorii vor regăsi atmosfera unei largi înțelegeri și a unei adânci iubiri pe care o vădește doctorul Axel Munthe față de suferințele și necazurile din această lume. Vor regăsi același suflet, cu larga lui simțire, iubitor al animalelor și al oamenilor deopotrivă, cărora doctorul le-a dat ca hrană tot ce a avut mai uman și mai bun.

Alături de autor rătăcești prin lumea nevoiașilor și animalelor, pentru salvarea căroră și-a cheltuit viața, iar în suflet îți încolțește o scântie de dragoste pentru el și de duioșie pentru mizeria lor.

«O carte de demult» este una din rarele cărți bune, peste ale cărei file plutește reconfortant un parfum de idealitate. Fără a avea o tendință, te cucerește și, pe nesimțite, transformă sufletul. O sfârșești cu dorința de a deveni mai bun. Și aceasta nu e puțin !!

Petre Pandrea, „Filozofia politico-juridică a lui Simion Bărnuțiu” Ed. «Fundațiilor Regale»

Valoroasa monografie a d-lui Petre Pandrea constituie un fapt îmbucurător, întru cât lucrările de filosofie politico-juridică sunt foarte rare în literatura română. Ea oferă o prețioasă contribuție pentru cunoașterea unui punct luminos din evoluția doctrinelor politice din Ardeal din sec. XIX. Un studiu merituos, atât prin caracterul lui obiectiv, cât și prin spiritul de pătrunzătoare analiză cu care a fost alcătuit; un studiu prin care se deschide un drum și se promovează un interes cultural superior. Viitorul istoric al evoluției doctrinelor politice din Ardeal din sec. XIX, va trebui să țină cont de lucrarea d-lui Pandrea.

«Filosofia politico-juridică a lui Simion Bărnuțiu» studiază doctrina, izvoarele, problema codificărilor, cele cinci teze de filozofie politică ale lui Bărnuțiu.

Din lucrarea d-lui Pandrea reiese că doctrinarul transilvănean a avut o pregătire aleasă și serioasă, câștigată, atât prin contactul cu știința și filozofia timpului, cât și cu opera unor înaintași ca Savigny și Kant.

Inspirându-se deopotrivă din domeniul dreptului natural, ca și din istoricismul lui Savigny, S. Bărnuțiu a dat o formă și o motivare juridică revindecărilor Ardealului oprimat. Sperând într-o autonomie culturală, a terorizat drepturile Românilor ardeleni nu numai pe bază filologică — după cum făcuseră înaintașii lui — ci pe temeiul științei juridice și politice. În faimosul manifest dela 1842 și 'n discursul rostit în ajunul marelui adunări depe Câmpia Libertății, găsim argumente atât de puternice prin logica strict juridică, aduse întru apărarea minorităților, încât ele sunt valabile și azi. Bărnuțiu a proclamat dreptul natural al Românilor și al tuturor celorlalte minorități, prin aceasta anticipează dreptul minorităților realizat prin

tratatele dela Versailles, Trianon și St. Germain-en Laye.

Comentând manifestul dela 1842, d-l Pandrea cercetează și argumentele de morală. Naționalismul lui Bărnuțiu n'are urmă de șovinism; din inima lui largă țâșnea apa limpede a iubirii pentru umanitate. Bărnuțiu respecta drepturile tuturor popoarelor; . . . fieștecare popor e detoriu a respecta pe alt popor fiecare, și nu numai a nu-i împiedeca înființarea scopurilor sale celor drepte, ci încă a-l și ajuta.

În privința problemei codificărilor, Bărnuțiu a fost un aderent al păstrării drepturilor înaintașilor și un potrivnic al adoptării codicilor străine, căci prin aceasta s'ar ilustra decadența poporului român. Și 'n această privință gânditorul ardelean s'a dovedit a fi un spirit înțelegător al realităților românești.

Tot atât de just a văzut și 'n privința reformei agrare, acest «vizionar», «mai apropiat de realitate decât conservatorul realist, cum se pretindea Maiorescu».

Pe tema latinității noastre a exagerat, atât din pasiune, cât și din necesitate, iar în domeniul dreptului și moralei naționale, a fost un însuflețitor plin de știință și ținută. Naționalismul său avea la bază și o mare încredere în forța democrației. . . «natura. . . avea, ca mai mulți oameni liberi, să facă comunități, sate și state libere, și acestea să se guverneze de guverne așezate cu votul tuturor oamenilor liberi».

Odată cu analiza operei lui S. Bărnuțiu, d-l Pandrea a pus în discuție o serie de probleme juridice și politice, care aduc un apreciabil aport întru a înțelege mai bine trecutul.

Ținând seama că o parte din problemele atacate cu o bună doză de maturitate—aducând și unele păreri personale (problema formării dreptului românesc)—au și azi caracter de actualitate, monografia d-lui Petre Pandrea poate fi citită nu numai cu folos, ci și cu interes. ION TOMUȚA

Intelectualii în transformarea societății

Adevărul literar și artistic prinde just rolul pe care intelectualii îl obțin, prin spiritul lor liber, la înscăunarea idealurilor noi. Dintr'un articol apărut în numărul său dela 6 Oct. reținem :

«Reflexe și nesângeroase, luptele ideilor sânt totuși puternice și tot atât ca și celelalte ele angajează pe combatanți. Iată-și astfel pe intelectualii nevoiți să ia atitudine de chiar activitatea lor profesională, neindiferentă prin obârșie, și să participe la desbaterea procesului social. Dar pe când ca oameni, intelectuali pot fi divizați după diversele lor afinități și formațiuni de interese directe, ca intelectuali ei nu pot fi decât de o singură parte, de cea a proletariatului.

Intr'adevăr, funcțiunea însăși a intelectualilor îi îndeamnă și îi constrânge la aceasta. Căci profesiunea intelectualului este însăși activitatea spiritului. În ea se deslușesc două aspecte dialectice. Este în primul rând activitatea intelectualilor ca paznici ai idealurilor umane, de caraulă lângă vechea chartă a Năzuințelor, cum spuneau romanticii, de care urmează să ne ocupăm. În al doilea rând este cercetarea științifică a realităților».

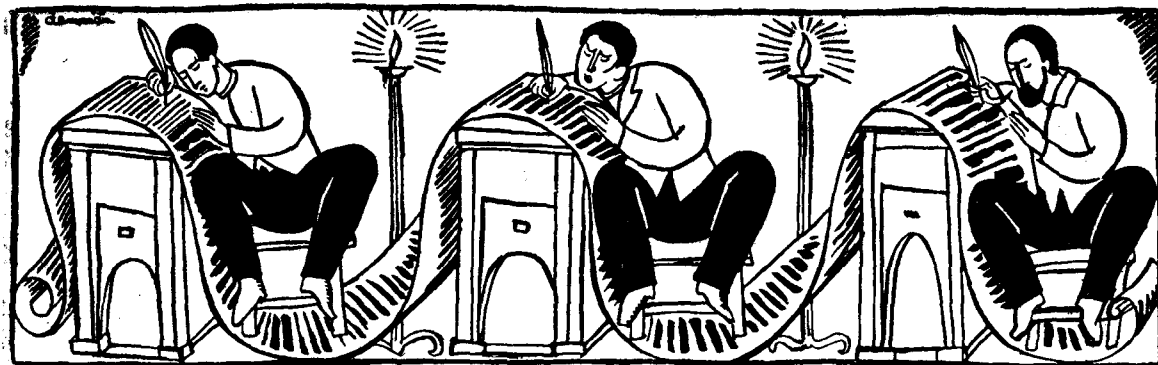
Blajul

Remarcăm în revista din localitatea cu același nume, un frumos studiu istoric datorit unui profesor bine pregătit: d. Ștefan Manciușela asupra problemei colonizărilor în fostul stat ungar. În general distingem mișcări de populație din interes pur economic în faza primă, pentruca îndeosebi dela jumătatea secolului XIX să se treacă la un amplu sistem de penetrație, cotopire și maghiarizare a românilor. Deținem astfel o vastă și lămuritoare informație asupra problemei.

Cine e ziarist?

Iată ceva ce nu se poate încă defini în România. Atmosfera de confuzie voită împiedică încă o clarificare. Ce lucru curios ! De ce atâția dau buzna asupra acelor puține drepturi smulse cu atâtă greutate statului, cum este permisul de cale ferată, și se încăpățânează să obțină pe nemeritate certificatul de ziarist? O dovadă în plus, de câtă lipsă de conștiință și onestitate profesională este la noi în România. Fiindcă a fost tolerat desmățul cumularzilor, călcându-se legea. Suntem țara cumului moral și al profitului fără rușine. Nenoroceita meserie gazetărească, slab remunerată și măcinătoare de energii, a obținut câteva avantagii, gratuități în favoarea profesiunii. De ce atâția

imberbi cari nu scriu nimic cu anii, cari au altă ocupațiune, atâția periferici și intruși nu-și cunosc lungul nasului și invadează un cinism un domeniu care nu le aparține cât de puțin? E o pornire de abuz și profit pe nemuncite! Și nu e scăpare decât în două măsuri morale: a) să se facă un apel la toate elementele abuzive ca să-și recunoască propria ilegalitate și să se retragă la timp, renunțând la bruscarea lucrurilor; b) toți adevărații ziaristi să înceteze cu amabilitățile susceptibile de incurajări imorale și cu complicitățile tănuite prea multă vreme. Iar dacă avertismentul nu prinde într'un anume răstimp atunci, gazetarii conștiinți de demnitatea lor să ia toate măsurile de rigoare, organizându-se într'un corp strict profesional. E vorba să avem o lege a colegiului gazetăresc. Deci parlamentul însuși se însărcinează să dea definiția ziaristului! E un blam pentru gazetari să vină de sus o atare lecție. Gazetarii înșiși erau datori să realizeze selecționarea și să reacționeze eliminând tot scrumul profitorilor nerușinați, al perifericilor, al ocazionalilor, al cumularzilor, al tuturor celor vinovați de fapte infamante și al tuturor depravaților. Ori de unde ar veni soluțiile împotriva celor cari dăunează prestigiul presei, ele vor fi primite cu o vie satisfacție de opinia publică deopotrivă ca și de gazetarii profesioniști înșiși.

Trăim zile mari

Din antecedentele primului articol al revistei reiese cu destulă claritate, că nu se văd precizându-se contururile caracteristice ale unei generații care să ia în mână sa cu fermitate destinele societății. Oare nu se formează în mod imperceptibil sub ochii noștri o astfel de generație? Poate că suntem prea cufundați în obișnuințele noastre cotidiene, ne lipsește perspectiva necesară cuprinderii tulburătoarelor fenomene de astăzi? Este cert însă, că nu ne mai ghidează generația veche, iar o nouă generație nu se vede răsărind. Suntem în zona orărbă dintre generații? Încă nu germinează fermenteii cari anunță lumea nouă?

Ne putem da seama cu certitudine că trăim o epocă de frământări extraordinare. Evenimente decurg în ritm trepidant, încât deabia mai putem surprinde înlăturirea logică.

Sunt foarte multe riscuri, incertitudini, dărâmări de idoli, răsturnări de situații, suferinți. Însă umanitatea este compensată în schimb de o varietate înfinită de aspecte. Mai mult instinctiv ne dăm seama, că trăim zile mari și hotărâtoare. Suntem participanți fără voia noastră la procese sociale de proporții uimitoare. Nu se poate, ca din tumultul trăirilor acestora intense să nu se ivească aurora unor destine mai bune pentru biata umanitate crucificată de chinurile nesiguranței și mizeriei contemporane.

Dir tocmai pentru a dirija pe căile cele mai convenabile frământarea uriașe, e nevoie să-și facă apariția o generație ieșită din laborator, la luminile științei care să ajute echitatea și prosperitatea pentru toți.

HORIA TRANDAFIR

Regionalismul cultural

este o problemă care se cere amplu dezbătută. Directorul nostru d. Ion Clopoțel a pus-o în șapte articole din ziarul «Dimineața». De îndată ce va avea ecurile cari să pună la punct ultimele precizuni și verificări pe teren, studiul va fi tras, împreună cu alt material, care vizează descentralizarea și culturalizarea satelor, în broșură aparte. Nu e de conceput în afara regionalismului, un alt sistem mai eficace de creștere a vieții intelectuale în provinciile noastre uitate și urgisite în chip vinovat.

Compozitorul Sabin Drăgoi

a înregistrat fără îndoială un mare succes la Opera Română prin reprezentarea misterului religios «Constantin Brâncoveanu». Timp de o oră sala ticsită a savurat cu evlavie creația puternică brodată pe motive de muzică românească veche. Te străbat aceiași fiori adânci ca la o piesă wagneriană. Služba religioasă la mormântul lui Brâncoveanu s'a bucurat de o fastuoasă montare. Firește, că nu este vorba de o operă propriu zisă, ci de un oratoriu, al cărui loc mai

potrivit ar fi în catedrală sau sală de concerte ca a Ateneului. «Constantin Brâncoveanu» este o compoziție originală foarte izbită și a înrunit elogii dintre cele mai serioase. Maestrul bănățean Sabin Drăgoi a meritat călduroasa manifestație ce i s'a făcut de către public care l-a chemat de nenumărate ori la rampă. A fost dealtfel o atenție deosebită dată Banatului prin alegerea făcută în «Constantin Brâncoveanu» pentru deschiderea stagiunii 1935-36 la Opera română din capitală.

Pod peste prăpastie

Teoreticianul cu renume mondial al socialismului Otto Bauer — stabilit în Cehoslovacia împreună cu resturile trupelor socialiste austriace cari s'au apărut vitejește în războiul civil din 14 Februarie 1934 în Viena — scrie în ultimul număr al revistei *Der Kampf* al cărei director este (*Der Kampf* apare actualmente în Praga în excelente condiții) despre «Frontul unitar în politica mondială». Arată că există actualmente nu mai puțin decât șapte direcții și partide socialiste. Împrăștiate cum sunt forțele socialiste se izbesc de grave inconveniente și nu opun rezistența cuvenită față de fascismul dictatorial. Ajunge la concluzia ca «cele șapte partide să creeze podul necesar peste prăpastie, pe răspunderea lor proprie, fără mandat dela Internațională». Haosul nu trebuie sperit. Dificultăți noi trebuie evitate. Să nu înceteze însă nici o clipă osteneala căderii la acord în tactica generală, ci să se obțină acel «minim de informație și înrăurire reciprocă» ce e necesar în domeniul marilor deciziuni mondiale. În același număr ocupându-se de detractorii ca și de apoșteții cu orice preț ai lui Stalin (unii aducându-i acuzații și contestându-i calitățile, iar alții comparându-l în mod lipsit de bun simț cu teoreticianii de valoare lui Hegel), Otto Bauer prezintă revoluția ca o «formă barbară a progresului omenirii» și subliniază, că «scopul socialismului este imperiul libertății». Conchide cu necesitate pentru curmarea constrângerii teroriste și pentru o opinie socialistă mondială categorică și destul de puternică pentru a se renunța la dictatură.

Gib. I. Mihăescu

Încă un scriitor fulgerat de aripa morții. Tânăr, foarte tânăr și un talent dintre cele mai mature, mai bogate în resurse și în putere de observație. Abia avea 41 ani. L-a răpus o tuberculoză renală. Era în același timp ziarist și publicist, achitându-se deopotrivă de conștiincios în observarea fenomenului efemer ca și în perseverenta urmărire a dezvoltării vieții celei mai complicate. A început ziaristica la Cluj, petrecând câțiva ani în redacțiile «Gazetei Ardealului» și «Voinții». L'am văzut apoi în «Curentul» bucureștean, pentruca dela o vreme să se retragă în Direcția Presei. Activitatea literară a atins genurile: schiță, nuvelă, roman, artă

dramatică. Se ridică sus de tot îndeosebi prin cele trei romane: «Zilele și nopțile unui student întârziat», «Rusoaica», «Donna Alba» — ultimul dat nouă cu dedicație în ziua de 23 Mai 1935: «Domnului Ion Clopoțel distinsului scriitor și prieten. Simpatia lui Gib. I. Mihăescu». E în proza acestui scriitor o vigoare de concepție, care merge până la ultimele sincerități. Cultivă adevărul. Stilul este fluent și miez, plastic și capabil de luminarea complexă a celui mai umil amănunt psihologic. Simțim o adâncă durere la despărțirea de marele scriitor care a excelat la omenii eminenti calități de om: bun, blând, loial, omenos. Pierdem un prieten rar. Ne încercăm un doliu profund. Opera sa se cere analizată pe larg, ceace o vom face în numărul viitor.

Doăzeci de ani

au trecut dela moartea lui Virgil Onițiu, fostul director al liceului Andrei Șaguna din Brașov. Cine nu-și aduce aminte de această figură culturală dintre cele mai vrednice? Sub mâna lui au crescut rândurile de elevi cari și-au croit drum în viața publică, alături cu educație aleasă. Fără părintească supraveghere a regretatului Onițiu nenumărate elemente dotate ar fi rămas în umbră și n'ar mai fi putut continua studiile. Ochiul ager al pedagogului și generoasa lui inimă au acordat celor lipsiți de mijloace un sprijin fără margini. Într'adevăr în puține locuri practica democratică s'a aplicat pe o scară întinsă ca la liceul lui Virgil Onițiu, căci indiferent de mizera condiție materială a elevului, dacă el se dovedea înzestrat cu posibilități de ascensiune, i se oferea întregul concurs. Câți fii de țărani nu și-au deschis drumul universitar prin largile înlesniri ale burselor și mai ales ale «mesei studenților» dela liceu? Au fost elevi cari timp de opt ani au luat masa regulat în mod gratuit la instituția care apoi după moarte îi poartă numele. Pedagog și filantrop, Virgil Onițiu se mai distingea prin gustul său pentru literatură și cercetări critice. Era apoi un spirit bogat de fină ironie și un orator de mareă. Ziarele românești ale vremii au avut în Virgil Onițiu un colaborator asiduu — ceace niciodată nu va fi îngăduit unui cercetător serios al operei lui să ignoreze.

Arhiva familiei Mocioni

Printre cele mai bogate arhive particulare de scrieri, documente politice și cărți rare, desigur este cea a familiei Mocioni. Nu știm cât s'a mai putut salva din vremea revoluției din 1918 când țărani au incendiat castelul din Birchiș, unde flacăra au mustrat colecțiuni foarte valoroase deodată cu edificiul până în temelii. Castelele din Capalnaș, Buleci, Foeni însă au rămas neatinse. Familia Mocioni a jucat un important rol istoric în perioada 1848-1900 mai ales prin marele Andrei Mocioni luptătorul de viu temperament și prin Alexandru Mocioni gânditor

calm. Printre publiciști cari au trăit ani de zile în casa Mocioni, având continui prilejuri să observe atitudinile lor personale și să se documenteze din sursele bogate de informație ale arhivelor familiei, îndeosebi d. profesor dr. Teodor Botiș, actualul rector al Academiei Teologice din Arad, a fost pus în fericita situație de a culege o întreagă corespondență care închide frământarea trecutului. D. dr. Teodor Botiș a avut amabilitatea să ne încredă o parte din material pentru n-rul de față al «Societății de mâine». În n-rul viitor vom continua. Din spicurile publicate se văd limpede frecvențele legături cu București.

Academicianul Teodor Capidan

D. Teodor Capidan este o mândrie a științei românești. Un stâlp al școlii filologice din Cluj. Dela Academia de înalte studii comerciale a trecut profesor la universitatea din Cluj, admirat pentru solida sa pregătire. La Muzeul limbii române și-a unit puterile de muncă asiduă cu cele ale d-lui profesor Sextil Pușcariu.

Colaborator a Daco-românia și la marele dicționar al limbii române. Ca macedo-român și-a concentrat activitatea asupra părții de neam rămase sfâșiată între atâtea popoare și state balcanice. Volumele sale de erudiție sunt îndeosebi: Dialectele transdanubiene, Megleno-românii, Fărșeroții, Românii nomazii, Aromânii (premiată de Academia Română). D. Capidan nu s'a oprit strict la analizele lexicale și gramaticale ale limbii, ci a îmbrățișat întregul mediu de viață al românilor din Balcani. Câteva anchete de natură socială au apărut în *Societatea de mâine*. Astăzi distinsul nostru colaborator este primit printre cei 40 intelectuali nemuritori.

I se dă o recunoaștere demult meritată. Prin vastele sale cunoștințe și prin onestitatea științifică d. Capidan și-a cucerit locul meritat. Cunoaște vre-o 15 limbi în mod temeinic și deține relațiuni foarte valoroase privitoare la macedo-românii cari au avut rol determinant în regiunile din nordul Dunării.

Constantin Nottara

Marele actor, decanul artiștilor dramatici, după lungi suferinți, și-a dat obștescul sfârșit, după cum era de prevăzut. Inmormântarea a fost dintre cele mai frumoase, căci toată lumea intelectualității românești a îngenuchiat lângă catafalca. Maestrul Nottara moare în vârstă de 75 ani și după o viață pe scenă de 60 ani; chiar anul acesta urma să fie sărbătorită împlinirea celor șase decenii de activitate actoricească, în cadre deosebite. A jucat peste 700 roluri cu o artă neîntrecută. Maestrul era dublat de o cultură superioară. Era o inteligență cultivată, un spirit fin, un om de omenie. Asupra profesorului și artistului de vocație Nottara «Societatea de mâine» a publicat amintirile prețioase ale d-lui A. P. Bănuț în colecția anului curent; cititorii sunt invitați să recitească cele patru pagini cari vorbesc nu se poate mai convingător despre personalitatea maestrului.

Technică și libertate

D-l Dem. Dobrescu fostul primar al capitalei este și un publicist de seamă, ba încă un ideolog atașat ideilor de emancipare a

maselor. Recent a formulat cât se poate de nimerit adevărul, că numai o tehnicizare a fărăi va aduce democrație, libertate, prosperitate. Culegem aici câteva adevăruri:

În toate părțile lumii numai tehnica, adică numai mașina a civilizat omul. Omul nu s'a ridicat la o treaptă superioară de civilizație decât când rodanul s'a învârtit singur.

Tot astfel, femeia nu se va emancipa din starea ei inferioară de astăzi de cât când mașina de bucate o va scăpa de robia bucătăriei. O reformă de tehnică industrială și agricolă, care ar face să crească o sută de spice de grâu, acolo unde creștea numai unul; mecanizarea unui război de țesut, acolo unde se țesea cu mâna; o reformă care introduce mașina în locul omului și al animalului; un canal de frigațiune nou, o cădere de apă mai mult, un nou kilovat de electricitate în plus a făcut cu mult mai mult pentru progresul omului, decât toate programele politice abstracte, făurite dela începutul lumii și până astăzi.

Mai mult ca multe alte țări din lume avem energii naturale cu care am putea să civilizăm omul. Ele stau neutilizate, alături de agricultura și de industria noastră semi-barbară. Râurile noastre pot să producă douăzeci și opt de miliarde de kilovat-oră de electricitate. Cu ele putem electrifica și industria și agricultura. Cu apa lor putem să facem irigația întregii țări, arsă de arșița soarelui. Avem minerale, avem cărbuni, avem lemn și pește pe care le prăpădim într-o exploatare barbară și improvizată.

La toate aceste bogății ale pământului, trebuie să aducem puterea mașinii. Complicațiunea mașinii l'a forțat pe om să învețe carte ca să știe s'o mânuiască și de aceia țările industriale au scăpat de analfabetism; buna stare dată de mașină l-au făcut om conștient și demn. Prin conștiința sa, el s'a emancipat de exploatarea proprietarului și a patronului și prin demiterea sa s'a eliberat de demagogia politicianului.

Acolo unde s'a disciplinat căderea apelor, acolo unde s'a aprins cărbunele de pământ și acolo unde a sbrănit curent electric a venit civilizația, bogăția ordinea și democrația. Și a venit fără voia fabricanților de teorii și chiar fără genialitatea făuritorilor de programe teoretice. Un coș de fabrică a fost totdeauna steagul alb și roșu al unei revoluții politice și sociale pacinice.

După mașina perfecționată trebuie să vie omul perfecționat. Ceeace a nenorocit țara noastră bogată, a fost spiritul ei rutinar. Țara noastră a fost totdeauna țara «imposibilismului» universal. La orice idee nouă rutina răspundea: *nu se poate*. Suntem o țară bogată în material și săracă în oameni. Ne lipsesc oamenii cu simțul practic; ne lipsesc organizatorii și realizatorii care știu să lucreze cu suflet mult și cu bani puțini.

Olimpia Bârsan

Treiz ci de ani de scenă au făcut Olimpia Bârsan un nume de mare artistă. Și se puteau aștepta dela ea încă un deceniu sau chiar două de roluri jucate tot cu atâta artă și onestitate profesională. Atât pe prima noastră scenă înainte de războiu, cât și ca societară clasa întâia a Teatrului Național din Cluj după războiu, a strălucit printr'o muncă artistică dintre cele mai serioase și conștiințioase, și printr'un talent egal. O-

limpia Bârsan deținea siguranța de sine a omului care știe ce vrea, perfect orientat și bine pregătit. În lumea artiștilor ea a fost o pildă permanentă de hărnicie, o înaintemergătoare într'ale artei dramatice atât de dificile, care pretinde unui artist adevărat mari resurse spirituale și multe eforturi. Olimpia Bârsan moare în floarea vârstei (51 ani). Ce gol lasă în urmă! Abia la dispariția unui stâlp al profesiei se văd pierderile ireparabile.

Un doliu sincer învăluie sufletele slujitorilor Thaliei! Olimpia Bârsan încă înainte de războiu cutreera meleagurile Ardealului în tovrășia lui Zaharia Bârsan, sămănând pretutindeni speranțele de mai bine în inimile celor robiți.

Societatea Română de Filosofie

a organizat și pentru toamna aceasta o serie de conferințe interesante, cari se țin Joia și Dumineca în amfiteatrul Fundației universitare Carol I. De data aceasta avem două cicluri: unul de teme libere, iar altul cu o problemă precisă: problema generațiilor.

Până la încheierea revistei noastre s'au ținut întâiele două conferințe de către dd. Rădulescu-Motru și Ioan Petrovici. Celelalte vor fi rostite de către dd. Mircea Florian, V. Băncilă, M. Uță, Lucian Blaga, I. Brucăr, Tudor Vianu, C. Narly și M. Ralea. Interesul față de conferințe este deosebit de mare. Incinta este ocupată până la ultimul loc. Este un semn îmbucurător, că chiar în mijlocul unor sguduri sociale puternice, intelectualitatea nu se lasă derutată ci-și caută cu sete orientarea în lumina țărilor mai îndrăsnite dintre avânturile rațiunii în scrutarea viitorului. Mișcarea filosofică românească deține dealtfel o reputație mondială. Un popor își face loc în lume îndeosebi prin contribuțiunile de ordin științific-filosofic la tezaurul umanității. Societatea Română de Filosofie editează apoi excelenta *Revistă de filosofie*, foarte îngrijită grație competenței și muncii organizate a unuia dintre cei mai pregătiți filosofi români: Nicolae Bagdasar. În ultimul său număr revista aduce un puternic studiu al profesorului René Le Senne dela Sorbona asupra filosofiei și spiritualismului.

Editoriale

Din cele patru volume anunțate de către directorul nostru d. Ion Clopoșel, întâiul: «Socialdemocrația în statele dunărene și balcanice» a fost pus deja în vânzare la toate librăriile principale din țară. Prețul unui volum singuratic este de 30 lei. Toate patru volumele însă pot fi abonate deodată pentru suma de 100 lei. Titlul celorlalte trei volume este:

**Procesul de presă al Memorandului;
Teorii filozofice asupra progresului;
Mijloacele culturalizării satelor.**

Totodată d-sa are în pregătire o scurtă monografie a gânditorului și luptătorului transilvănean Alexandru Papin Ilarian. Prețul monografiei va fi tot de 30 lei. Toți câți ar dori să aibe volumele de mai sus sunt rugați să ne încunoștințeze și să ne remită prețul, pentruca să ne orientăm din timp asupra tirajului și să facem față cheltuielilor de editură (București II, aviator Muntenescu 48, Societatea de mâine).